

Margrit KENNEDY: PENÍZE BEZ ÚROKŮ A INFLACE

Přeložil Mikuláš Hučko z anglického originálu na <http://www.geldreform.de>

Úvod

Je potřeba hodně odvahy na to, aby se člověk, který není ekonom, pustil do psaní knihy o ekonomice, zejména když jde o takový fenomén, jakým jsou peníze.

Peníze jsou měřítkem, kterým je vyjadřována většina ekonomických pojmů. Ekonomové je používají stejně, jako obchodníci používají kilogramy nebo architekti metry, přičemž zřídka kdy zpochybňují způsob jakým fungují, i když na rozdíl od kilogramů a metrů nejsou konstantní, ale téměř denně podléhají změnám.

Tato kniha analyzuje způsob fungování peněz, odhaluje důvod neustálé změny jedné z nejdůležitějších měr a vysvětluje, proč peníze nejen "hýbou světem", ale zároveň jej i ničí. Obrovská zadluženost zemí třetího světa, nezaměstnanost, degradace životního prostředí, nahromadění zbrojního arzenálu a přibývání jaderných elektráren souvisí s mechanismem, který udržuje peníze v oběhu: s úroky a úroky z úroků. Toto je, řečeno slovy historika ekonomie Johna L. Kinga, "neviditelný zhoubný mechanismus" působící ve všech takzvaných ekonomikách volného trhu.

Transformovat tento mechanismus tak, aby udržoval peníze v oběhu, ale bez vedlejších destruktivních účinků, není tak složité, jak by se mohlo zdát. I když řešení, které tato kniha předkládá, jsou některým lidem známy již od počátku dvacátého století, zdá se, že nyní nadešel čas, kdy jejich realizace je naléhavější než kdykoli předtím.

Cílem knihy není dokazovat, že někdo nemá pravdu, ale ukázat na možnost volby, která je odborníků, nemluvě o širší veřejnosti, víceméně neznámá. Jde však o problém, který je příliš důležitý na to, abychom rozhodnutí o něm ponechali pouze na odborníky. Význam knihy proto spočívá v její schopnosti jednoduchým a srozumitelným způsobem vysvětlit tyto složité otázky, aby každý, kdo používá peníze, dokázal pochopit, o co tady jde. Dalším významným rozdílem, který tuto knihu odlišuje od jiných, které se tímto tématem zabývaly v minulosti, je to, že ukazuje, jak přechod k novému peněžnímu systému v této konkrétní době může vést k vytvoření situace, která bude výhrou pro všechny strany. V konečném důsledku může pomoci rozvinout ekologicky udržitelnou ekonomiku.

Otázkou však zůstává, zda budeme schopni změny uskutečnit dříve, než dojde k velkému krachu, nebo až po něm. V každém případě bude dobré vědět o způsobu, jak vytvořit výměnné médium, které bude fungovat ve prospěch všech.

PRVNÍ KAPITOLA

Čtyři nejrozšířenější mylné představy o penězích

Téměř každý člověk na této planetě dennodenně používá peníze. Avšak pouze málo lidí rozumí fungování peněz a tomu, jak přímo či nepřímo ovlivňují náš život. Proto se podívejme na to, co jsou peníze a co by se stalo, kdyby nebyly.

Za prvé, dobrá zpráva: Peníze jsou jedním z nejdůmyslnějších vynálezů lidstva, protože pomáhají výměně zboží a služeb a překonávají omezení barteru, čili přímé výměny zboží a služeb. Když například bydlíte ve vesnici, která spoléhá výlučně na bartr, ale nikdo v ní nepotřebuje vaše umělecká díla s výjimkou hrobníka, brzy budete muset změnit buď vaši profesi nebo bydliště. Peníze umožňují specializaci, která je základem civilizace. Proč pak máme "peněžitý problém"?

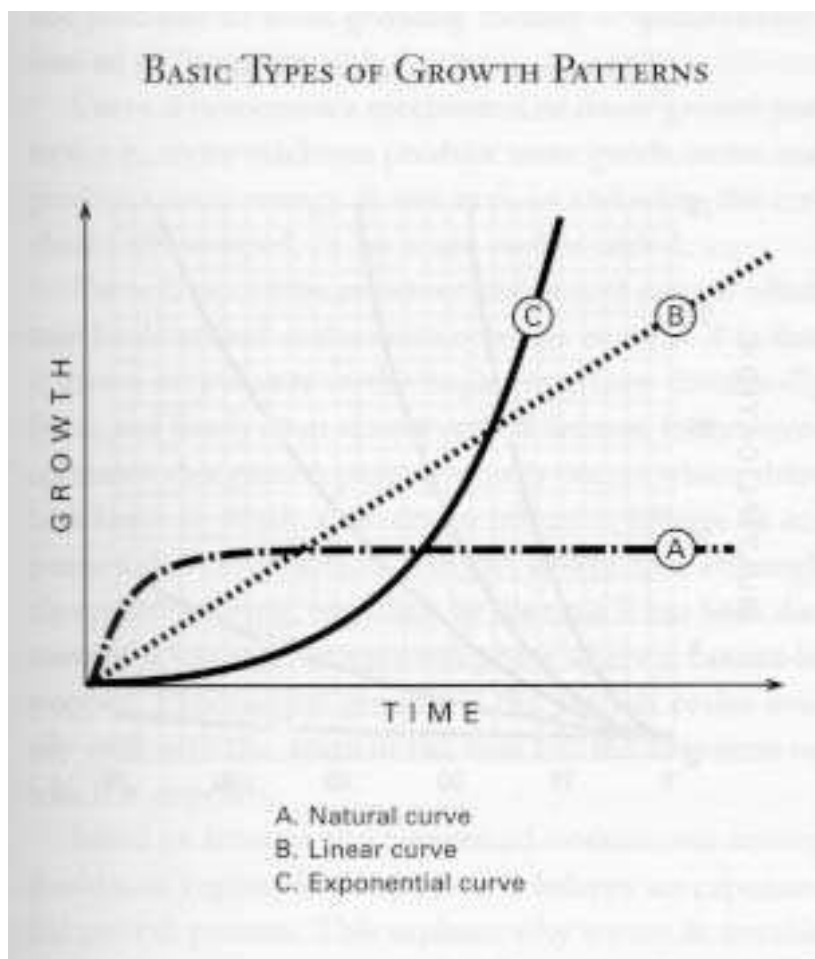
Nyní však následuje nepříznivá zpráva: peníze nejen napomáhají výměně zboží a služeb, ale také jejich výměnu stěžují, v případě, že jsou v rukou lidí, kteří jich mají více než potřebují. Takto sami vytvářejí bariéru, protože ti, kteří mají méně, než potřebují, musí platit poplatek těm, kteří jich mají více, než by potřebovali. To v žádném případě není "čistý obchod". Ve skutečnosti by se naše současné peněžní systémy ve většině demokratických zemí mohly nazvat jako "neústavní", jak to později blíže vysvětlím.

Dříve, než se pustím do podrobností, dovoluji mi říci, že mylných představ o penězích je pravděpodobně více než jen čtyři. Naše názory o penězích představují zrcadlo našich představ o světě, ve kterém žijeme a těch je tolik, kolik lidí žije na této planetě. Avšak ty čtyři mylné představy, o kterých budeme hovořit na následujících stránkách, jsou nejčastějšími překážkami znemožňujícími pochopit, proč musíme změnit současný peněžní systém a jaký mechanismus místo něj potřebujeme.

První mylná představa

EXISTUJE JEN JEDEEN DRUH RŮSTU

První mylná představa se týká růstu. Máme sklon si myslet, že existuje pouze jeden druh růstu, a to ten, jaký existuje v přírodě, který jsme sami zakusili na sobě. Obrázek č. 1 však ukazuje tři odlišné typy:

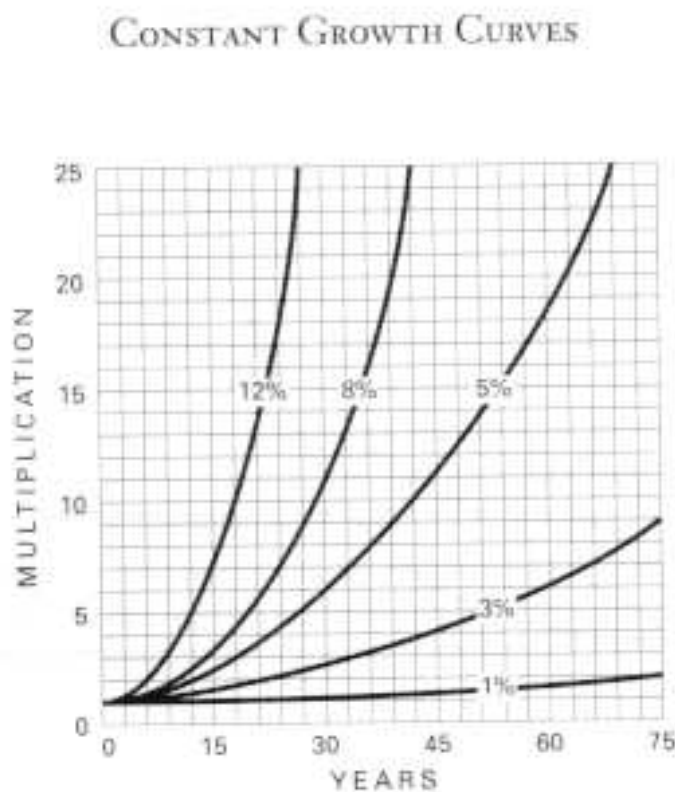
Obrázek 1

Křivka "A" představuje idealizovanou formu normálního fyzického růstu v přírodě, podle níž roste naše tělo, rostliny i zvířata. V prvních fázích našeho života rosteme dost rychle, pak se růst zpomaluje a fyzicky přestáváme růst ve věku zhruba jednadvaceti let. To

nám však nebrání, abychom rostli dále, ne "kvantitativně", ale "kvalitativně".

Křivka "B" znázorňuje mechanickou či lineární formu růstu, kdy například více strojů vyrobí více zboží, více uhlí vyprodukuje více energie. Takový růst se zastaví, když se stroje zastaví, nebo když se přestane přidávat uhlí. Křivka "C" představuje exponenciální formu růstu, která se dá vysvětlit jako přesný opak křivky "A", protože na začátku roste velmi pomalu, pak se růst stává rychlejší a rychlejší až nakonec jde téměř kolmo vzhůru. Ve fyzické sféře k této formě růstu dochází obvykle v případě nemoci nebo smrti. Rakovina například postupuje podle exponenciální šablony růstu. Zpočátku roste pomalu, i když se ustavičně zrychluje, a když se objeví, často je v takové fázi, kdy se už nedá zastavit. Exponenciální růst ve fyzické oblasti obvykle končí smrtí hostitele a organismu, na kterém závisí.

V důsledku úroků a úroků z úroků se naše peníze v pravidelných intervalech zdvojnásobují, tj. sledují exponenciální formu růstu. To vysvětluje, proč nám náš peněžní systém způsobuje takové problémy. Úrok ve skutečnosti působí jako rakovina ve společenské struktuře.

Obrázek 2

Obrázek 2 zobrazuje čas potřebný k tomu, aby se peníze zdvojnásobily při úrokové míře:

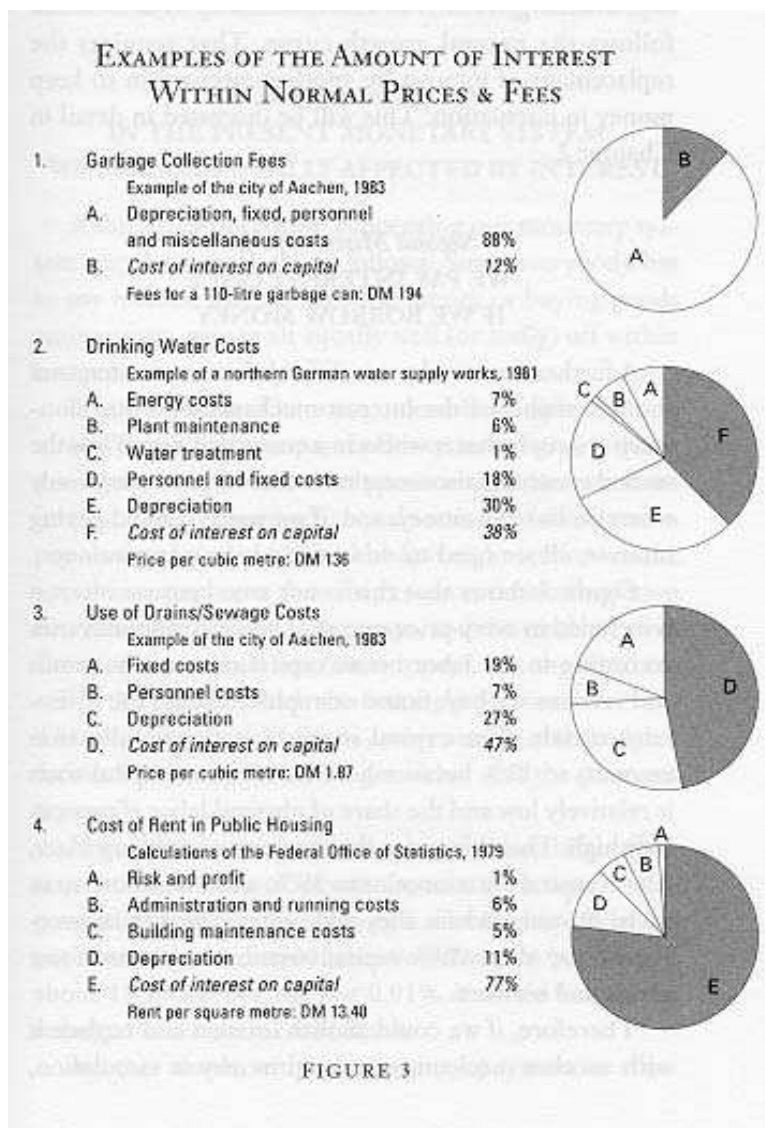
- 3%, 24 let;
- 6%, 12 let;
- 12%, 6 let.

Dokonce i při 1 procentní sazbě máme exponenciální křivku růstu, při které dojde k zdvojnásobení peněz za 72 let. Na našem těle jsme zakusili fyzickou formu růstu přírody, která zastaví na optimální úrovni (křivka "A"). Proto je pro lidi těžké pochopit, jaké následky má exponenciální forma růstu pro fyzickou oblast.

Tento fenomén lze nejlépe demonstrovat na známém příběhu perského panovníka, kterého tak okouzila nová šachová hra, že chtěl splnit jakékoliv přání jejímu vynálezci. Tento chytrý matematik se rozhodl požádat o jedno zrnko pšenice na první políčko šachovnice s tím, že na každém dalším bude dvojnásobek počtu z předchozího políčka. Panovník byl nejprve rád, že vynálezce má takové skromné přání, avšak brzy zjistil, že ani všechny zásoby obilí v jeho říši nestačí na splnění tohoto "skromného" přání. Množství obilí na 64. políčku šachovnice představuje 440-ti násobek roční úrody obilí na celé planetě. (1)

Podobná analogie přímo se týkající našeho schématu je ta, že jeden haléř investovaný při narození Ježíše Krista při čtyřprocentním úroku by v roce 1750 vynesl kouli zlata o velikosti zeměkoule. V roce 1990 bychom si za to mohli koupit už 8190 takových zlatých koulí. Při 5 procentním úroku by jsme si zlatou kouli mohli koupit již v roce 1466. Do roku 1990 by to představovalo 2 200 miliard koulí o hmotnosti zeměkoule. (2) Tento příklad názorně ukazuje, k jakému enormnímu rozdílu může vést i 1%.

To také dokazuje, že nepřetržitá platba úroků a potom úroků z úroků je aritmeticky i prakticky nemožná. Ekonomická potřeba a matematická nemožnost vytvářejí rozpor, které v minulosti - při úsilí o jejich řešení - vedlo k nespočitatelným svárům, válkám a revolucím.

Obrázek 3

Řešení problémů způsobených současným exponenciálním růstem spočívá ve vytvoření peněžního systému, který sleduje křivku přírodního růstu. To vyžaduje nahrazení úroku jiným mechanismem, který bude udržovat peníze v oběhu. O tom budeme podrobněji mluvit v Druhé kapitole.

Druhá mylná představa

ÚROKY PLATÍME POUZE TEHDY, KDYŽ SI PŮJČÍME PENÍZE

Další důvod, pro který je nám těžké pochopit negativní dopad úrokového mechanismu na náš peněžní systém je ten, že funguje skrytým způsobem. Proto druhá běžně rozšířená mylná představa spočívá v tom, že úroky platíme pouze tehdy, když jsme si půjčili peníze. Takže pokud nechceme platit úroky, stačí, když si nebudeme půjčovat peníze. Z obrázku č. 3 vyplývá, že to není pravda, protože úroky jsou zahrnuty do ceny, kterou platíme. Přesná výše se mění v závislosti na poměru mzdových a kapitálových nákladů vynaložených na zboží a služby, které si kupujeme. Některé příklady jasně poukazují na rozdíly. Podíl kapitálových nákladů ve sběru odpadu činí 12%, protože mnohem vyšší je podíl fyzické práce. Jiná situace je v případě rozvodu pitné vody, kde podíl kapitálových nákladů je 38% a ještě vyšší je v případě bytové výstavby, kde činí až 77%. V průměru 50% kapitálových nákladů platíme v ceně zboží a služeb.

Proto kdybychom mohli zrušit úroky a nahradit je jiným mechanismem na udržení peněz v oběhu, většina z nás by byla dvakrát tak bohatá, neboť na udržení současné životní úrovně by nám stačila polovina pracovního času.

Třetí mylná představa

VE STÁVAJÍCÍM PENĚŽNÍM SYSTÉMU ÚROKY POSTIHUJÍ KAŽDÉHO STEJNĚ

Třetí mylná představa týkající se našeho peněžního systému by se dala formulovat asi takto: Protože každý musí platit úrok ať už při půjčování peněz nebo při koupi zboží a služeb, všichni jsme na tom vlastně stejně.

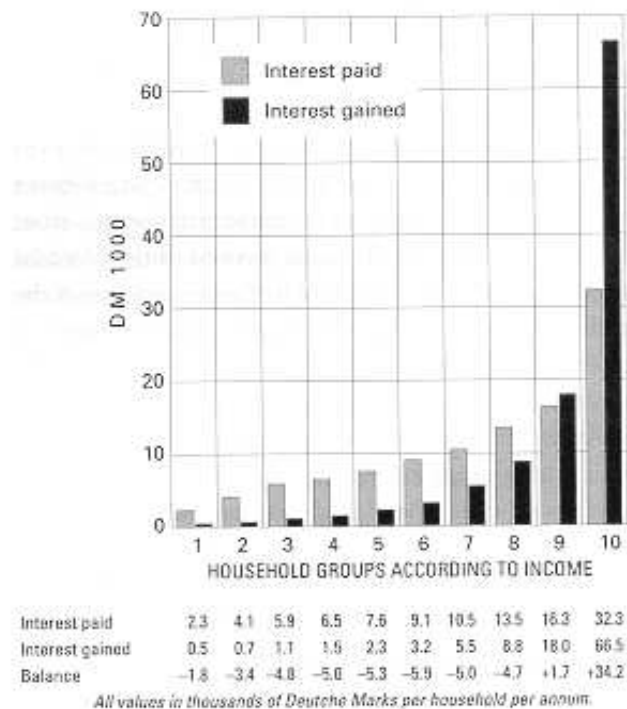
Opět to není pravda. Existují obrovské rozdíly mezi těmi, kteří v tomto systému profitují a těmi, kteří platí. Obrázek 4 obsahuje vzájemné porovnání, kolik úroků platí a kolik dostává deset početně stejných příjmových skupin populace Německa. Z něj vyplývá, že prvních osm skupin obyvatelstva platí více než dostává, devátá dostává o trochu víc než platí a desátá skupina dostává zhruba dvakrát tolik než platí, tj. desetina dostává úroky, o které prvních osm skupin bylo ochuzených. Toto velmi jednoduchým a názorným způsobem vysvětluje, proč "bohatí bohatnou a chudí chudnou".

COMPARISON OF INTEREST PAID & GAINED

In ten groups of households of 2,5 million each.

Applied interest paid or gained = DM 270 billion (1982)
(= interest transfer from private to private funds)

Applied credit interest = 5,5%

Obrázek 4

Pokud se blíže podíváme na poslední desetiprocentní skupinu populace z pohledu jejich příjmů z úroků, zjistíme další projev exponenciálního růstu. Sloupec posledního procenta populace by bylo třeba rozšířit asi 15 krát, ale posledních 0,001 procenta by bylo třeba rozšířit více než 2000 krát.

Řečeno jinými slovy, v rámci našeho peněžního systému probíhá operace skrytého přerozdělování, která ustavičně přesouvá peníze od těch, kteří mají méně než potřebují, k těm, kteří mají více než potřebují. Je to jiná mnohem rafinovanější a efektivnější forma vykořisťování než ta, kterou se Marx pokoušel odstranit.

K přerozdělování "přidané hodnoty" však ve velké míře dochází ve sféře oběhu. To dnes můžeme vidět jasněji než v minulosti. Stále větší sumy peněz jsou koncentrovány do rukou stále menšího počtu jednotlivců a korporací. Například nadbytek hotovostního toku, čili peněz obíhajících po světě a směřujících všude tam, kde je možné očekávat zisk ze změn kurzů národní měny či na burzách, se od roku 1980 více než zdvojnásobil. Pouze v New Yorku denní výměna měn se v období let 1980 a 1986 zvýšila z 18 na 50 miliard USD. (3) Podle odhadu Světové banky objem peněžních transakcí 15- 20 násobně převyšuje potřebu financování světového obchodu. (4)

Úrok a mechanismus úroků z úroků nejenže je hnacím motorem patologického ekonomického růstu, ale - jak na to poukázal Dieter Suhr, porušuje ústavní práva jednotlivců ve většině zemí. (5)

Pokud tedy ústava garantuje každému člověku rovný přístup k veřejným službám - a peněžní systém je jednou z nich - potom je ilegální takový systém, ve kterém 10% lidí nepřetržitě dostává více peněz než kolik platí za tuto službu, a to na úkor 80 % lidí, kteří dostávají méně, než platí.

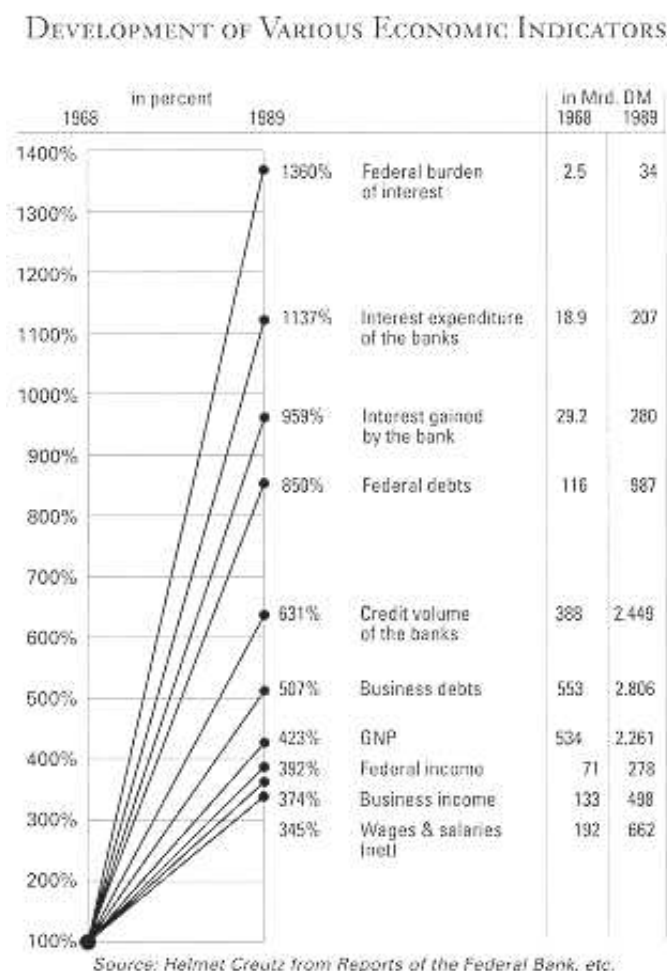
Může se zdát, že změna našeho peněžního systému by přinesla prospěch "pouze" 80

procentům populace, tj. těm, kteří v současnosti platí víc, než by bylo spravedlivé. Jenže ve 3. kapitole ukážu, že z léku budou mít prospěch všichni, dokonce i ti, kteří dnes profitují ze současného nemocného systému.

Čtvrtá mylná představa

INFLACE JE NEDÍLNOU SOUČÁSTÍ NAŠEHO EKONOMICKÉHO SYSTÉMU

Čtvrtá mylná představa se týká úlohy inflace v našem ekonomickém systému. Většina lidí považuje inflaci za nedílnou a "přirozenou" součást jakéhokoli peněžního systému, protože ve světě není takové kapitalistické země s volnou tržní ekonomikou, která by nebyla postižena inflací. Obrázek 5 - Jednotlivé ekonomické ukazatele - obsahuje faktory, které mohou způsobit inflaci. Zatímco Hrubý národní produkt a průměrné platy a mzdy vzrostly v období let 1968 a 1989 "pouze" o 400%, platby úroků vlády vzrostly o 1360%.

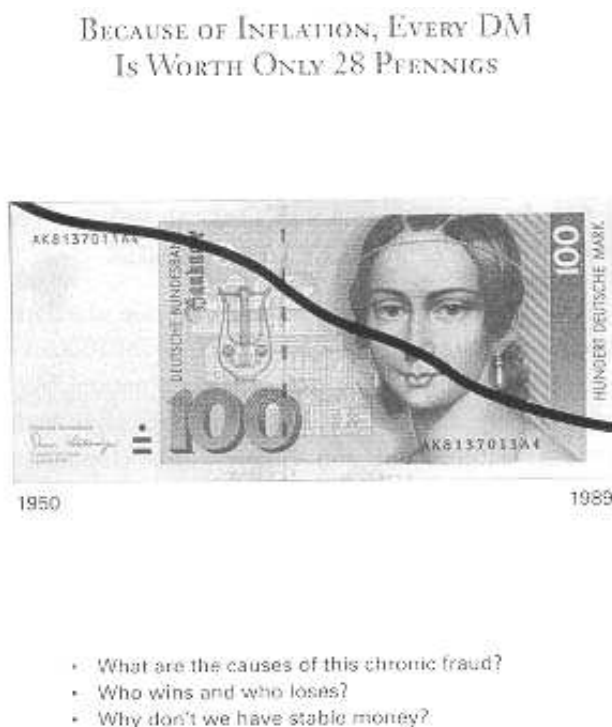

Obrázek 5

Tendence je jasná - dluh státu dříve či později přeroste jeho příjem dokonce v průmyslově vyspělých zemích. Kdyby dítě dejme tomu od jednoho do devíti let věku vyrostlo trojnásobně, ale jeho nohy by se zvětšily 11 násobně, řekli by jsme o něm, že je nemocné. Problém je v tom, že jen málokdo vidí, že peněžní systém je nemocný, ještě méně lidí zná lék na tuto nemoc a prakticky nikdo není schopen vypracovat "zdravý" fungující model, který by dokázal přetrvat.

Málokdo si uvědomuje, že inflace je pouze jinou formou zdanění, prostřednictvím které stát dokáže zvládnout nejpálčivější problémy rostoucí zadluženosti. Je jasné, že čím větší je propast mezi příjmy a dluhem, tím větší inflace je nutná. Vlády mohou snižovat své dluhy tak, že dovolí centrálním bankám, aby tiskly peníze. Obrázek 6 ukazuje ztrátu hodnoty německé marky za období let 1950 a 1989.

Tato devalvace postihla nejvíce právě těchto 80% lidí, kteří platí nejvíce. Oni většinou nemohou převést svá aktiva do cenných papírů, nemovitostí či jiných investic odolných vůči inflaci tak, jako těch 10 % patřících do nejvyšší příjmové skupiny.

Obrázek 6

Ekonomický historik John L. King vidí paralely mezi inflací a úrokem placeným za úvěry, které ustavičně stoupají jako balón. V soukromém dopise dne 8. ledna 1988 mi napsal: "Doted' jsem obšírně psal o tom, že úroky jsou hlavní příčinou nárůstu cen, protože tvoří nedílnou součást cen zboží a služeb, které kupujeme. Tato myšlenka však, i když je pravdivá, není plně akceptována. 9 bilionů USD domácího dluhu při 10 procentním úroku znamená 900 miliard USD zaplacených formou vyšších cen, což je totéž jako současné 4 procentní zvýšení cen, které odborníci považují za inflaci. To nabalování úroků považuji za jakýsi neviditelný destruktivní stroj, který právě teď intenzivně pracuje. Musíme se tedy snažit osvobodit se od této nesmyslné finanční posedlosti. "

Za posledních 33 let došlo k 1000 procentnímu nárůstu soukromého a veřejného dluhu, přičemž největší podíl připadá na privátní sektor. Vláda používá všechny možné zdroje, jen aby tento růst dále podněcovala: garantování půjček, dotované sazby hypoték, nízké zálohy při splátkových obchodech, výhodné podmínky, daňové úvěry, sekundární trhy cenných papírů, pojištění vkladů a pod. Důvod této politiky spočívá v tom, že je to jediný způsob, jak důsledky tohoto úrokového systému udělat snesitelným pro většinu populace. Prosazováním ekonomického růstu, který jde v patách exponenciálnímu růstu peněz je

možné sociální důsledky ještě nějaký čas skrývat. Začarovaný kruh, který se otáčí stále rychleji, znamená víc inflace, prohlubování sociální nerovnosti, nebo zhoršování dopadů na životní prostředí. Mnoho argumentů hovoří za nutnost nahradit destruktivní finanční mechanismus úroků jiným, vhodnějším mechanismem, který bude zajišťovat udržení peněz v oběhu.

DRUHÁ KAPITOLA

Peníze nezatížené úrokem ani inflací

Koncem 19. století si Silvio Gesell, úspěšný obchodník působící v Německu a Argentině, všiml, že někdy se jeho zboží rychle prodá i za vysokou cenu, jindy se prodává těžko i za nižší ceny. Začal přemýšlet o důvodech, proč tomu tak je. Brzy přišel na to, že tyto výkyvy mají málo společného s tím, zda lidé tyto výrobky potřebují nebo ne, ani s tím, zda jde o kvalitní zboží, ale téměř výlučně s "cenou" peněz na peněžním trhu.

Začal tyto pohyby sledovat a zjistil, že když úrokové míry byly nízké, lidé kupovali, ale když byly vysoké, kupovali méně. Důvod, proč někdy bylo peněz více a jindy zase méně, spočíval v ochotě majitelů peněz půjčovat je druhým. Když zisk z jejich peněz byl nižší než 2,5%, měli sklon si peníze držet, díky čemuž docházelo k zastavení investic, bankrotem a poklesem počtu pracovních míst. Když však později byli lidé ochotni platit vyšší úroky, najednou byly peníze opět přístupné, čímž se vytvořil nový hospodářský cyklus. Nejprve šly nahoru úrokové sazby a ceny zboží, pak postupně větší zásoba peněz stlačovala směrem dolů úrokové míry a nakonec znovu došlo ke "stávce" kapitálu.

Silvio Gesell tento jev vysvětloval tím, že peníze, na rozdíl od ostatního zboží a služeb, mohou být zadržovány prakticky bez jakýchkoliv nákladů. Pokud má někdo pytel jablek a druhý peníze, za které si ty jablka může koupit, osoba s jablky je nucena je prodat v relativně krátkém čase, pokud nechce, aby se jí znehodnotily. Majitel peněz však může čekat, dokud cena nebude odpovídat jeho představám; "skladování" peněz ho nestojí nic.

Gesell přišel k závěru, že pokud bychom uměli vytvořit peněžní systém, který by zrovnoprávnil peníze s ostatním zbožím a službami (účtující v průměru 5 % roční udržovací poplatek, což je přesně to, co se v průběhu historie platilo ve formě úroků za peníze), pak bychom mohli mít hospodářství bez výkyvů způsobovaných peněžní spekulací. Navrhoval vytvoření takového peněžního systému, v němž by peníze při nečinnosti "rezavěly", čili byly by zatěžovány užívacím poplatkem.

MÍSTO ÚROKŮ CIRKULAČNÍ POPLATEK

V roce 1916 Silvio Gesell formuloval teorii peněz a "přirozeného ekonomického řádu" (6), v níž navrhoval zajistit tok peněz tak, aby se peníze staly veřejnou službou státu, za jejíž používání je třeba platit. A toto je hlavním poselstvím této knihy. *Místo placení úroků těm, kteří mají více peněz než potřebují, je třeba docílit udržení peněz v oběhu tím, že lidé budou platit malý poplatek v případě, že si peníze zadrží u sebe a nedovolí jim, aby obíhaly.*

Abychom tuto myšlenku lépe pochopili, přirovnáme peníze k železničnímu nákladnímu vagónu, který rovněž usnadňuje výměnu zboží a služeb. Samozřejmě, že nikdo neplatí uživateli vozu žádnou prémii za vyložení nákladu, ale je to uživatel, který je povinen zaplatit poplatek jako "stojné", pokud včas nezajistí vyložení nákladu. Pokud bychom toto dělali i s penězi, přestalo by destruktivní působení úroků. Komunita nebo stát, který vydává "nové" peníze s cílem zlepšit výměnu zboží a služeb, účtuje malý "parkovací" poplatek uživatelům, který si je u sebe drží déle, než potřebuje. Tato změna, i když se zdá jednoduchá,

řeší mnohé problémy způsobované v dějinách i v současnosti úrokem a nabalováním úroků během historie.

Zatímco v současnosti je úrok soukromým ziskem, poplatek za používání peněz by byl ziskem veřejným. Tento poplatek by se musel vrátit do oběhu, aby byla udržena rovnováha mezi objemem peněz a objemem ekonomické činnosti. Poplatek by sloužil jako příjem pro stát a tím by vedl ke snížení daňového zatížení. Technickou stránku této peněžní reformy si vysvětlíme v následujících dvou částech.

PRVNÍ EXPERIMENTY

V 30. letech dvacátého století následovníci Gesellovy teorie podnikli několik pokusů, kde mohli iniciovat projekty s penězi nezatíženými úroky a tak usilovat o cíl překonávat nezaměstnanost a demonstrovat platnost těchto idejí. Pokusy zavést volné peníze byly v Rakousku, Francii, Španělsku a ve Spojených státech. Jeden z nejúspěšnějších pokusů se uskutečnil v rakouském městě Wörgl. (7)

V letech 1932 a 1933 se malé rakouské městečko Wörgl s přibližně 3000 obyvateli pustilo do experimentu, který se stal trvalou inspirací pro všechny, kteří se zabývají problémem peněžní reformy. Starostovi města se podařilo přesvědčit obchodníky a městskou radu, že mohou hodně získat, ale nic nemohou ztratit, když se pustí do experimentu způsobem, jaký navrhoval Silvio Gesell ve své knize "Přirozený ekonomický pořádek".

Lidé s tím souhlasili a proto městská rada vydala 32 000 "volných šilinků" (tj. šilinků nezatížených úroky) krytých stejnou částkou řádných rakouských šilinků uložených v bance. Za ty peníze postavili mosty, opravili cesty, zlepšily se veřejné služby, vyplácely mzdy a platili za materiál, tyto peníze akceptoval řezník, obuvník, pekař. Poplatek za používání peněz činil 1% za měsíc resp. 12% za rok. Tento poplatek musela zaplatit osoba, u níž se na konci měsíce příslušná bankovka nacházela a to ve formě kolku v hodnotě 1% bankovky nalepeného na její zadní straně. Pokud by tam tento kolek chyběl, bankovka by byla neplatná. Tento malý poplatek působil tak, že každý, kdo dostal zaplacen ve volných šilincích, snažil se utratit nejprve ty a až potom řádné peníze. Lidé dokonce platili své daně předem, jen aby nemuseli platit ten malý poplatek. Během jednoho roku těch 32 000 volných šilinků oběhlo 463 krát, díky čemuž byly vytvořeny zboží a služby v hodnotě přes 14 816 000 šilinků. Obyčejné šilinky proti tomu oběhly pouze 21 krát. (8)

V době, kdy většina evropských zemí zápasila s neustále se zvyšující nezaměstnaností, město Wörgl ji v průběhu jediného roku snížilo o 25%. Poplatky vybrané městskou radou, díky kterým peníze rychle obíhaly z rukou do rukou, činily 12% z 32 000 volných šilinků = 3 840 šilinků a byly použity pro veřejné účely.

Když přes 300 komunit v Rakousku začalo uvažovat o přijetí tohoto modelu, Rakouská národní banka se začala obávat ztráty vlastního monopolu. Okamžitě zasáhla proti městské radě a zakázala jí tisknout vlastní peníze. Navzdory mnohaletému zápasu, který se dostal až před Nejvyšší soud, ani Wörgl ani žádná jiná komunita v Evropě až do dnešního dne nebyla schopna tento experiment zopakovat.

Ve své knize "Kapitalismus v nejlepším" (9) Dieter Suhr popisuje "hnutí kolkování peněz" Hanse R.L. Cohnsteina, který v roce 1933 s ekonomem Irvingem Fischerem usiloval v USA o zavedení Gesellovy koncepce do praxe. V té době přes 100 komunit, včetně několika velkých měst, mělo v úmyslu zavést "kolkované peníze". Záležitost se dostala až

na ministerstvo práce, ministerstvo vnitra a ministerstvo financí ve Washingtonu. Nikdo z nich sice nebyl proti, ale nikdo z nich neměl pravomoc vydat jim potřebné povolení. Nakonec Dean Acheson (který se později stal ministrem vnitra) ještě dříve, než přijal rozhodnutí, požádal o názor ekonomického poradce vlády harvardského profesora Russella Spraguea. Cohrssen vzpomíná, že jejich setkání bylo velmi srdečné:

Profesor Sprague mi řekl, ... že v podstatě se nedá nic namítat proti vydávání kolkování peněz majících za cíl vytvářet pracovní místa. Avšak náš plán podle jeho názoru šel mnohem dál: byl to pokus restrukturalizovat americký peněžní systém a on neměl pravomoc takový návrh schválit. Toto byl konec našeho hnutí kolkování peněz, modelového projektu, který opravdu mohl vést k peněžní reformě. (10)

Dne 4. března 1933 prezident Roosevelt nařídil dočasné uzavření bank a zakázal jakékoli další vydávání mimořádných peněz. Cohrssen z toho vyvodil závěr: "Celkově můžeme říci, že technické potíže spojené s dosažením stability měny jsou zanedbatelné ve srovnání s obecným nepochopením samotného problému. Pokud se nepodaří překonat "peněžní iluzi", bude prakticky nemožné najít politickou vůli potřebnou k dosažení této stability".

Podle Otaniho názoru (12) technická stránka reformy založená na způsobech platby by výrazně zjednodušila vybírání poplatku za používání nových peněz. 90% toho, co nazýváme "penězi", nejsou nic jiného než čísla v počítači. Každý by měl tedy dva účty: jeden by byl běžný účet a druhý spořivý účet. S penězi na běžném účtu, které jsou ustavičně majiteli k dispozici, by se zacházelo jako s hotovostí a mohly by ztrácet 0,5% měsíčně nebo 6% ročně. Kdokoliv, kdo by měl na svém běžném účtu více peněz než by potřeboval na platbu všech výdajů daného měsíce, byl by malým poplatkem nucen převést tuto částku na spořivý účet. Odtud by banka mohla bezúročně půjčovat jeho peníze těm, kteří by je potřebovali, a to na určitý čas, a proto by úspory nebyly zatěžovány poplatkem (viz Šestá kapitola).

Podobně majitel nových peněz by nedostával žádný úrok za své úspory, ale nové peníze by si uchovávaly svou hodnotu. Jakmile bude úrok zrušen, inflace se stane minulostí (viz První kapitola). Osoba přijímající úvěr by nemusela platit úrok, ale rizikovou prémie a bankovní poplatky srovnatelné s těmi, jaké jsou dnes součástí každé bankovní půjčky. V Německu by to dnes činilo zhruba 2,5% normálních nákladů úvěru.

Prakticky by se toho změnilo velmi málo. Banky by fungovaly jako obvykle až na to, že by měly větší zájem poskytovat půjčky, protože i ony by byly povinny platit stejné poplatky jako všichni ostatní. Aby došlo k vyrovnání množství úvěrů a úspor, banky by mohly platit nebo přijímat malé množství úroků v závislosti na tom, zda by měly či neměly více nových peněz na spořivých účtech, nebo by měly problémy s likviditou. V tomto případě úrok by sloužil pouze jako regulační mechanismus a ne jako mechanismus redistribuce bohatství, jako je tomu dnes. Základem této reformy by bylo přesné přizpůsobení množství peněz v oběhu k sumě potřebné na realizaci všech transakcí.

Pokud je vytvořen dostatek nových peněz na realizaci všech transakcí, produkce dalších už bude zbytečná. To znamená, že nové peníze by už sledovaly křivku "přirozeného" fyzického růstu (křivka A, obr. 1) a už ne růstu exponenciálního.

Další technický aspekt takové peněžní reformy spočívá v zamezení hromadění hotovosti. Elegantnějším řešením než lepení kolků na zadní stranu bankovky by bylo vytištění nové, barevně odlišené bankovky tak, aby jednotlivé série mohly být stahovány

jednou či dvakrát za rok bez předchozího upozornění. To by nebylo dražší pro stát než výměna starých opotřebovaných bankovek novými, jak se to děje dnes.

Jak o tom svědčí rakouské a americké zkušenosti, politická stránka je zde mnohem důležitější než stránka technická. O tom budeme mluvit v Třetí kapitole.

Pokud by se uvedená peněžítá reforma měla zavést ve velkém, vyžadovala by si i pozemkovou reformu. Bez pozemkové reformy se nadbytečné peníze budou přesouvat do oblasti spekulace s pozemky. Bez daňové reformy ekonomická konjunktura vyvolaná zavedením bezúročných peněz by mohla mít nepříznivé závažné ekologické dopady.

NUTNOST POZEMKOVÉ REFORMY

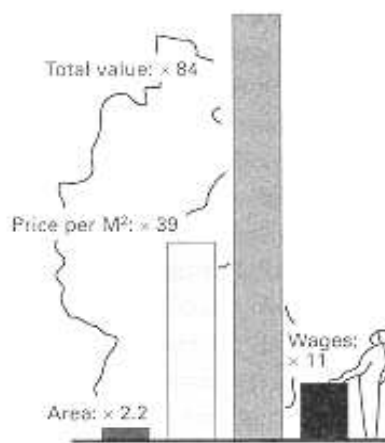
Peníze a půda jsou dvě věci, které každý potřebuje, aby mohl žít. Ať jíme, spíme nebo pracujeme, bez půdy se nedá žít. Půda, podobně jako vzduch a voda, by proto měla patřit všem. Severoameričtí Indiáni říkají: "Země je naše matka. Jak bychom ji mohli rozdělovat a prodávat?" Zem by měla patřit společenství, které by ji pronajímalo těm, kteří by ji využívali. Toto byla představa a praxe v mnoha evropských zemích až do doby zavedení římského práva ve středověku s důrazem na soukromé vlastnictví.

Dnes svět zná dva systémy:

- soukromé vlastnictví a soukromé využití půdy v kapitalistických zemích;
- společenské vlastnictví a společenské využití půdy v komunistických zemích.

V kapitalistických zemích obrovské zisky ze spekulace se soukromými pozemky jdou spekulantům (Obr. 7), a stále více půdy se soustřeďuje do rukou stále menšího počtu lidí. V komunistických zemích bylo hlavním problémem nevhodné využívání společné půdy. V bývalém západním Německu zhruba 70% pozemků patřilo 20% obyvatel. V Brazílii a v ostatních zemích třetího světa menšina vlastníků půdy často tvoří 2-3% populace. Proto problém v kapitalistických zemích souvisí se soukromým vlastnictvím půdy.

TO PAY FOR A BUILDING SITE IN THE F.R.G.
 IN THE 1980S, PEOPLE HAD TO WORK
 THREE TIMES AS MUCH AS IN THE 1950S

Without considering the contribution of the owners, the value of building sites increased by DM 1 trillion since 1950.

- Why does land become more and more expensive to buy?
- Who are the beneficiaries of the present policy?
- What would have to change to create more equity?

Obrázek 7

V komunistických zemích, například v bývalém Sovětském svazu, kde půda byla v kolektivním vlastnictví, přibližně 60% potravin bylo vyprodukováno na 4% půdy, kterou tvořili soukromé záhadenky. To znamenalo, že problémem bylo společenské vlastnictví a využívání půdy.

Kombinace soukromého využívání a společenského vlastnictví by byla nejvýhodnějším řešením pro dosažení sociální spravedlnosti a umožnění individuálního růstu. Právě toto navrhoval Henry George v roce 1879, (13) Silvio Gesell v roce 1904, (14) a Yoshito Otani v roce 1981. (15) Dnes by to prakticky znamenalo, že komunita by odkoupila veškerou půdu a pronajala ji svým členům. Země s progresivní ústavou by neměly potíže s optimálním prováděním této změny. Např. ústava Spolkové republiky Německo definuje půdu jako aktivum mající "společenskou" odpovědnost. Až do dnešního dne však tato společenská odpovědnost nebyla uplatněna.

Obrázek č. 7 ukazuje, že v roce 1982 lidé museli v průměru třikrát déle pracovat než v roce 1950, aby mohli zaplatit za půdu. Po katastrofálních výsledcích vyvlastňování půdy v zemích s komunistickou ústavou by dnes už žádná západní země ani jen neuvažovala o vyvlastňování půdy ze strany státu bez kompenzace. I když římské právo, které zavedlo soukromé vlastnictví půdy do západní civilizace (zhruba před 500 lety), bylo lidem vnuceno dobyvateli, ti, kteří z toho tehdy profitovali, už patří historii a dnešní vlastníci, kteří mají půdu, ji buď koupili nebo ji legálně zdědili.

Proto když společnost chce vytvořit spravedlivější společnost, musí zaplatit nějakou kompenzaci. Jednou dlouhodobou možností je vybírání malého poplatku ve výši zhruba 3% ročně z hodnoty každé parcely. Tento poplatek by byl vyplácen komunitě a využíval by se na koupi půdy nabízené na trhu. Tak by komunita získala vlastnictví své půdy za něco přes 33 let. Alternativou by bylo oznámit majitelům půdy, že si mohou vybrat, že nebudou platit poplatek, ale půdu prodají společenství. Například při 3% poplatku za 33 let. Zatímco vlastníkům by zůstalo právo užívat půdu, museli by komunitě ročně platit nájemné ve výši 3% z hodnoty půdy. Bezprostředním efektem této regulace by bylo okamžité zastavení spekulace s půdou. Většina půdy, kterou lidé dnes vlastní aniž by ji používali, by byla nabízena na trhu s cílem předcházet ztrátě. Když však bude více půdy k dispozici, její cena klesne a více lidí bude mít šanci ji využívat produktivním způsobem. Zejména v rozvojových zemích by to mělo značný efekt na produkci potravin, protože zmenšující se podíl potravin ve srovnání s množstvím lidí, které je třeba živit, není otázkou zemědělské techniky, ale přístupnosti půdy pro malé farmy. Jak v rozvinutých tak i rozvojových zemích by nájemci měli všechny výhody dnešních regulací dědičného nájmu v tomto novém systému. Svůj majetek by mohli používat v rámci hranic lokálních omezení. Mohli by prodávat své domy. V závěti by mohli odkazovat domy svým potomkům. Mohli by je dát do nájmu třetím osobám i bez souhlasu komunity, pokud by další nájemníci platili nájemné. Stanovení přesné výšky renty prostřednictvím veřejných nabídek, aukcí a pod. by se předešlo neefektivitě plánovaného hospodářství nebo byrokratických postupů. Tato změna by nakonec odebrala ohromné břemeno z ramen pracující populace, která v konečném důsledku neustále financuje každý zisk pocházející ze spekulace. Skutečnost je totiž taková, že půda byla odjakživa používána na spekulace. Aby byla změna realistická, musí bezpodmínečně vést k odstranění spekulace s půdou. I v tomto případě navrhované řešení nemá za cíl potrestat ty, kteří profitují ze současného systému, ale skoncovat - pomalu ale jistě - se situací, která poskytovala hrstce lidí enormní výhody, za které musela většina platit.

NUTNOST DAŇOVÉ REFORMY

Odhaduje se, že v dnešním Německu polovina až dvě třetiny hrubého domácího produktu má negativní ekologické dopady. (16) Navrhovaná peněžní a pozemková reforma by umožnila zvýšení produkce a zaměstnanosti. Aby však přitom nedocházelo ke zhoršování a devastaci životního prostředí, je třeba zavést dvě změny ve způsobu vybírání daní:

(1) změna z daně z příjmu na daň z produkce; (2) daň z produkce musí zahrnovat ekologické náklady. Hermann Laistner, (17) který tuto myšlenku podrobně vysvětluje ve své knize "Ekologická ekonomika" (The Ecological Economy), zdůrazňuje, že daň z příjmu v konečném důsledku zdražuje lidskou práci, takže pro podnikatele je výhodnější nahrazovat ji mechanizací. Toto vede k stále vyšší spotřebě konečných přírodních zdrojů prostřednictvím masově vyráběných levných produktů, které však neslouží k uspokojování skutečných lidských potřeb. Pokud by se místo toho svedla daň na produkci, která by rovněž zahrnovala její ekologické zatížení, produkty by se staly relativně dražší. Spolu s nižšími náklady na pracovní sílu by snížily tlak na zvyšování automatizace a více lidí by si dokázalo najít práci. Když je pracovník v současnosti nahrazen strojem, společnost platí dvakrát. Přejde o daň z příjmu - protože příjmy strojů nejsou zdaněny - a následně platí podporu v nezaměstnanosti propuštěnému pracovníkovi. Kromě toho značná část práce se v současnosti provádí ilegálně s cílem vyhnout se daním. Pokud by se zrušila daň z příjmů, tato stínová ekonomika by se konečně stala legální. Zároveň by nezpůsobila žádné snížení životní úrovně, protože nárůst cen za výrobky by byl vyvážen nezdaněnými příjmy, tato

změna by v dlouhodobé perspektivě vytvořila úplně jiné a ekologicky zdravější spotřebitelské chování. Lidé by si dvakrát rozmysleli, zda si mají koupit nové kolo či automobil, kdyby jejich nový výrobek byl mnohem dražší než oprava starého.

Změna ve zdanění by mohla být zaváděna postupně a měla by smysl i bez peněžní a pozemkové reformy. Byla by v souladu s velkou částí požadavků a návrhů ze strany ekologů v průběhu posledních desetiletí. Spolu s dalšími dvěma reformami by tato změna udělala zbytečnými mnohé environmentální otázky a "ochranná opatření", na druhé straně by zároveň přispěla k řešení problémů nezaměstnanosti.

TŘETÍ KAPITOLA

Kdo by profitoval z nového peněžního systému?

K individuální a společenské změně by mělo dojít zejména proto, (1) aby se rozbila určitá šablona chování (2) a protože jiná šablona chování se zdá být adekvátnější k dosažení požadovaného výsledku. Ke změně peněžního systému navrhovaném v poslední kapitole může dojít z jednoho, druhého nebo z obou uvedených důvodů: (1) V minulosti rakovinová akumulace bohatství byla pravidelně rozbíjena sociálními revolucemi, válkami a ekonomickým kolapsem. Bezprecedentní ekonomická vzájemná provázanost všech dnešních států a mnohonásobný potenciál globální destrukce činí tento mechanismus řešení konfliktu nepřijatelným. Jsme nuceni hledat nová řešení s cílem vyhnout se válce, sociální revoluci nebo ekonomickému kolapsu. (2) Podle názoru mnohých specialistů v oblasti ekonomiky a bankovníctví, krach burzy v roce 1987, při kterém během několika dnů zmizelo 1,5 bilionů USD, byl pouze slabým vánkem v porovnání s bezprostředně hrozícím nebezpečím celosvětové Velké deprese, která pravděpodobně nastane, pokud v průběhu několika příštích let nezavede fundamentální změny. (18)

Změna peněžního systému nyní nabízí jednu možnost, jak se vyhnout enormním lidským a materiálním nákladům takové katastrofy. (3) Bez ohledu na to, zda si uvědomujeme nebo ne, že každý exponenciální růst v konečném důsledku vede k vlastní záhubě, přednosti přechodu na nový peněžní systém jsou tak evidentní pokud jde o sociální a environmentální spravedlnost, že tato cesta by měla být zvolena už jen proto, že je lepší než ta, kterou máme dnes. Hlavním problémem jakéhokoliv transformačního procesu však není ani natolik to, že bychom raději chtěli zůstat tam, kde jsme, nebo že bychom nechtěli uznat výhody nového cíle, kterého chceme dosáhnout, ale v odpovědi na otázku: Jak se tam dostat? Známe nebezpečí, které na nás zde číhá, ale jsme schopni vyloučit, že nový systém nebude mít jiné, snad i horší následky?

Abychom si usnadnili odpověď na otázku, jak by tato transformace mohla napomoci při dosahování cílů jednotlivých sociálních skupin, podívejme se blíže na nedostatky peněžního systému a potom na přednosti systému nového a na jeho výhody, který by mohl přinášet bohatým i chudým, státům i jednotlivcům, menšinám i většinám, průmyslníkům i ekologům, materiálně i duchovně orientovaným osobám. Zajímavý fakt je ten, že konkrétně v tomto časovém bodu, v této krizové situaci, kterou jsme si sami vytvořili, by nový peněžní systém přinesl výhody každému. Ale potřebujeme to udělat rychle.

VÝHODY OBECNĚ

Doposud jsme se v naší analýze zabývali fakty a čísly, které si může každý ověřit. Odted' se budeme zabývat "kvalifikovanými odhady" založenými na minulých

zkušenostech. Jejich přesnost bude nutné potvrdit příklady z reálného života. Proto vyvstává otázka: proč ba se nějaký region či země měly rozhodnout, že to zkusí a stanou se pokusnou laboratoří pro nový peněžní systém? Pokud byla naše dosavadní analýza správná, pak navrhované řešení nabízí mimo jiné tyto hlavní výhody:

- (1) odstranění inflace,
- (2) zlepšení sociální spravedlnosti;
- (3) snížení nezaměstnanosti;
- (4) snížení cen o 30-50%
- (5) počáteční ekonomickou konjunkturu,
- (6) a potom stabilní ekonomiku

NEDOSTATKY PENĚŽNÍHO SYSTÉMU

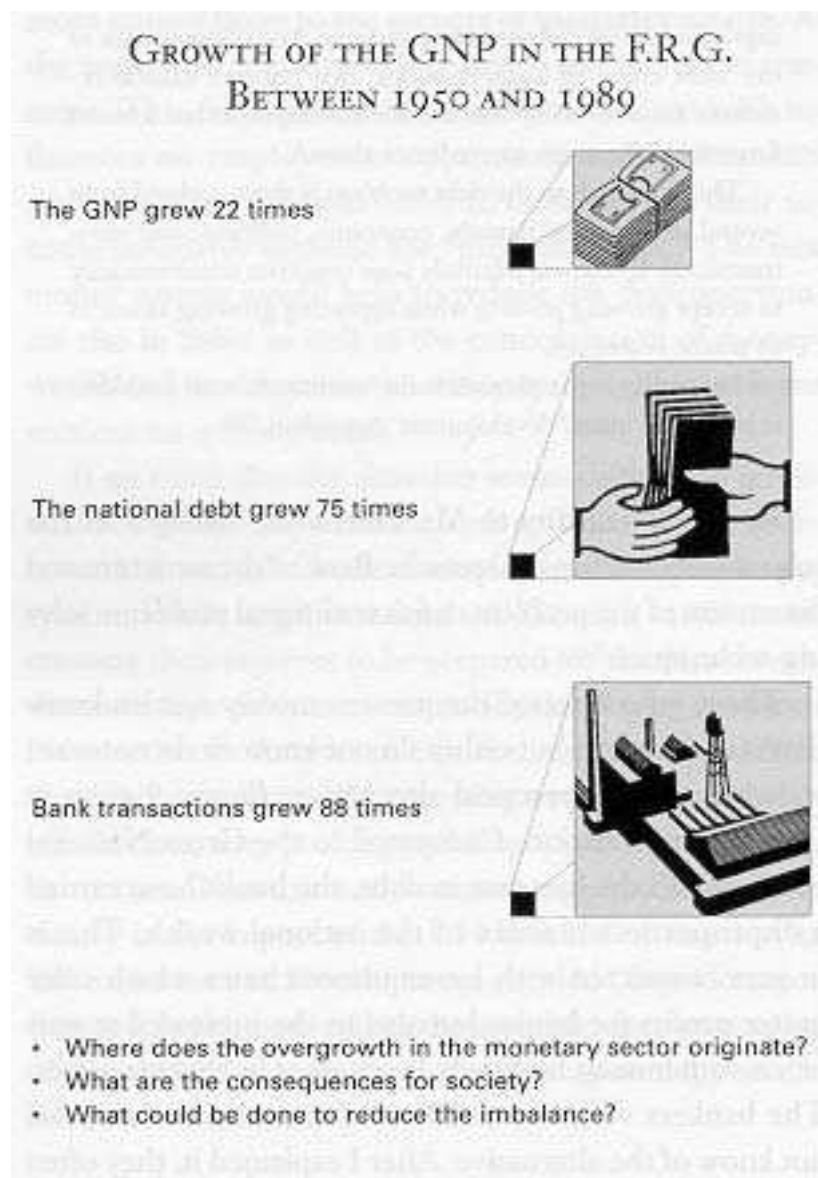
Ve většině zemí monopol na tisk peněz má v rukou centrální vláda. Proto jakýkoliv pokus o nový peněžní systém - dokonce na malé regionální úrovni - musí mít podporu na vládní úrovni. Je jasné, že zavedení bezúročných peněz by bylo výsostně politickou záležitostí. Je nutná odvaha na to, aby kterákoli vláda uznala, že dosud tolerovala takový nespravedlivý systém. Na druhé straně většina lidí jen těžko pochopí, proč by "poplatek" za peníze měl být lepším řešením než úrok. V současnosti představitelé vlády, politici, bankéři a ekonomové se snaží odpovědět na problémy léčením vnějších symptomů nabízející léčbu pouze ve formě rychlých náplastí. V předvolebních kampaních zaznívají sliby o zdolání inflace, zlepšení sociálních služeb a o podpoře ekologie. Pravda je ta, že v tomto zápase mají ruce svázané a že situace se místo zlepšování spíše zhoršuje, až jsme se ocitli v akcelerační fázi křivky exponenciálního růstu peněžního systému. Místo pokroku v sociální a environmentální oblasti se obvykle snižují rozpočty, což pouze vede k dalšímu zhoršování. Bez ohledu na to, zda politici patří ke konzervativnímu nebo progresivnímu křídlu, prostor na reálnou změnu současného systému je opravdu velmi malý.

Obrázek 8 vysvětluje, proč je tomu tak. Ve vysoce diverzifikované ekonomice jsou jednotlivé sektory vzájemně těsně propojeny. Pokud bychom z jednoho sektoru vyškrtli jednu část, vznikly by problémy, a to nejen tam, ale také v ostatních. Když se zvýší zadluženost státu a úrokové sazby, více peněz začne přitékat těm, jejichž bohatství spočívá v penězích. Současně těm, kteří pracují, zůstane méně peněz na spotřebu. Toto zase má dopad na trh práce, daňové příjmy a životní prostředí. Vlády, které se zadlužují, aby takto překlenuly deficity v příjmech, budou mít nevyhnutelně problémy. Nový peněžní systém neutrálních peněz by pomohl snížit nepřiměřený růst zadluženosti jakož i koncentraci peněz a zajistil by bezpečnou a neustálou výměnu zboží a služeb na volném trhu.

Když si myslíme, že situace v průmyslově rozvinutých zemích je těžká, podívejme se na země Třetího světa, které snášejí nejhůře důsledky současného systému. Zatímco velké americké a německé banky zvyšují své rezervy, aby byly připraveny na finanční bankroty svých dlužníků v průmyslově vyspělých zemích, průmyslově vyspělé země nadále importují kapitál z rozvojových zemí. Exportem nových půjček majících za cíl splacení starých, čímž zvětšují a prodlužují celkovou krizi zadluženosti. Tento trend se musí změnit, jak to jasně vyplývá ze zprávy Světové komise OSN o životním prostředí a rozvoji nazvané "Naše společná budoucnost". Rovněž dokazuje, že dvě zdánlivě nesouvisející krize - světové ekonomiky a ekologie planety - je vlastně krize jedna.

Ekologie a ekonomika jsou stále více provázány na lokální, regionální i globální úrovni do jediné sítě příčin a následků ... Nesplacitelné dluhy nutí africké státy, jejichž příjmy spočívají z exportu surovin, aby přetěžovali svou křehkou půdu a tím ji ničili a způsobovali její přeměnu na poušť ... Výrobní báze ostatních rozvojových oblastí trpí podobným způsobem jak z důvodu lokálních chyb, tak i fungování mezinárodního hospodářského systému. V důsledku krize latinskoamerické zadluženosti přírodní zdroje regionu nejsou využívány na vlastní rozvoj, ale na plnění finančních závazků zahraničním věřitelům. Takový přístup k problému zadluženosti je krátkozraký z hlediska ekonomického, politického i ekologického. Od obyvatel chudých zemí se požaduje, aby akceptovali rostoucí chudobu a zároveň aby exportovali stále více svých vzácných zdrojů.

Sociální nerovnost je hlavním environmentálním a také rozvojovým problémem planety. (20) Podle Herrhausa, manažera největší německé banky (Deutsche Bank): "struktura a rozměry problému nelze řešit dosud používanými tradičními způsoby. " (21)

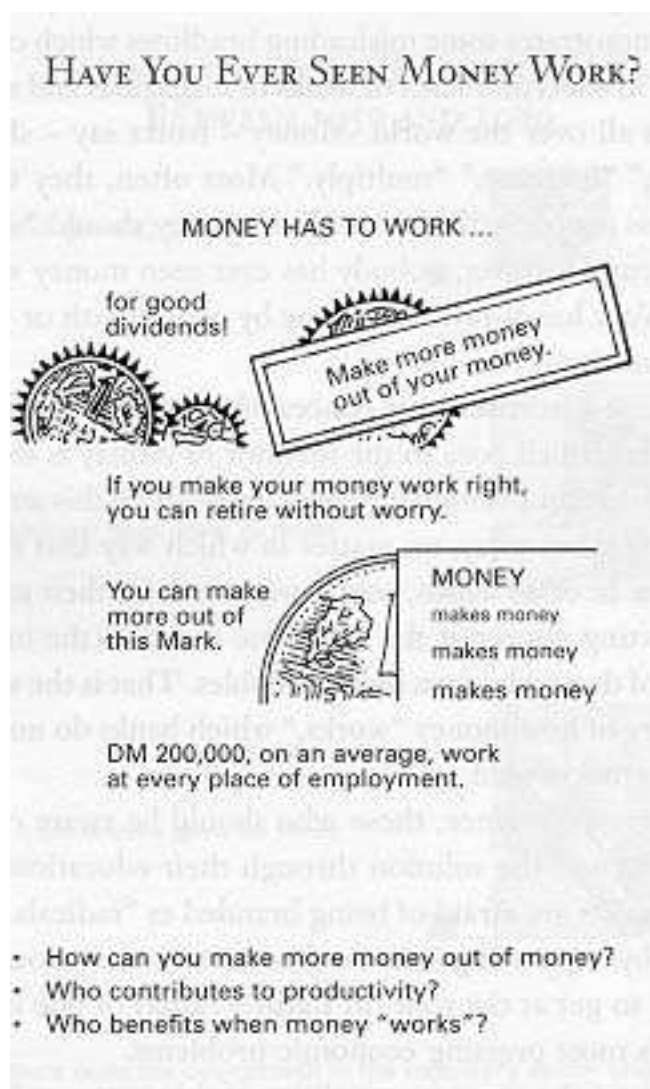
Obrázek 9

Ti, kteří jsou zodpovědní za současný finanční systém, dobře vědí, že tento nemůže dlouho vydržet, ale buď nevědí nebo nechtějí nic vědět o praktických alternativách. Obrázek 9 přináší alespoň jedno vysvětlení. V poměru k hrubému domácímu produktu a nárůstu

zadluženosti banky vydělaly neúměrně vysoký podíl národního bohatství, což částečně souvisí s kolísajícími úrokovými sazbami, které umožňují bankám dosahovat vyšší zisky, jakož i se zvyšující se spekulací s penězi a devizami a zprostředkovatelskými poplatky, které se vyšplhaly vysoko. To vysvětluje i rozdíl v růstu pracovních příjmů, které rostly dvakrát pomaleji než hmotná aktiva, která zase rostla třikrát pomaleji než zásoba peněz.

Bankéři, s kterými jsem o tomto problému hovořila, neznali žádnou alternativu. Když jsem jim ji vysvětlila, často měli pocit, že by ji nemohli šířit dále bez toho, že by tím neohrozili svou pozici.

Bankéři nemají zájem o otevřenou diskusi o tom, jak funguje úrokový systém, pokud se na věc nepodívají z hlediska dlouhodobé perspektivy. V současnosti však problém spíše zamlžují.

Obrázek 10

Obrázek 10 názorně ukazuje některé zavádějící reklamy bank, se kterými se můžeme setkat v časopisech a novinách na celém světě. Peníze - tvrdí banky - musí růst, množit se. Nejčastěji se snaží zapůsobit na lidi představou, že peníze by měly pro ně "pracovat". Peníze však ještě nikdo neviděl růst ani pracovat. Práci ustavičně vykonávají lidé pomocí strojů či bez nich. Tyto reklamy skrývají skutečnost, že každá marka či každý dolar, který připadá vkladateli peněz, musel být nejprve vyroben a že je to vlastně práce druhého člověka, kterému je tato částka vzata bez ohledu na způsob, jakým se to děje. Jinými slovy

řečeno, lidé, kteří prodávají svou pracovní sílu, chudnou stejným procentem, jakým se investice investorů znásobuje. V tom spočívá celé "tajemství", jakým peníze "pracují", které banky nerady odkrývají

Podle mé zkušenosti ti, kteří by se v problému měli vyznat díky svému vzdělání, tj. ekonomové, mají obavu, že by byly onálepkovány a označeny za radikály. Kdyby se však zasadili za bezúročnou penězi, dostali by se na kořen (latinsky = radix) jednoho z nejnaléhavějších ekonomických problémů.

Dvě velké osobnosti 20. století, Albert Einstein a John Maynard Keynes jasně viděli význam Gesellových myšlenek týkajících se peněžní reformy. Keynes se v roce 1936 vyjádřil, že "budoucnost se bude více učit od Gesella než od Marxe". (22) Tato budoucnost ještě nenastala. Ačkoliv bankéři a ekonomové nemusí být velmi jasnozřiví, aby poznali, že nový peněžní systém by jim umožnil vyřešit hlavní dilema, se kterým zápasí celá desetiletí. Místo toho historik ekonomie John L. King ve své knize "Na pokraji Velké deprese II" píše o významu práce ekonomů:

"Jeich hry s čísly a komputerované vzorce se ukázaly jako irelevantní a podobně slavné jsou i jejich mylné předpovědi. Je to jako kdyby nabytím vzdělání tito lidé ztratili schopnost přemýšlet." (23)

Můj postřeh je ten, že ekonomové na rozdíl od většiny inženýrů ve skutečnosti nechápou nebezpečí exponenciálního růstu. Dokáží poznat nebezpečí šíření AIDS nebo "populační exploze", ale v jejich vlastní oblasti se zdají být téměř slepí a naivně spoléhají na symptomatickou léčbu, která pouze dokáže nebezpečí oddálit, ale ne odvrátit. Vlády, které budou zavádět peněžní reformu, budou muset dlouho pracovat, než zajistí sociální spravedlnost, ekologickou rovnováhu a vyléčí peněžní nemoci, které desetiletí sužovaly takzvané "ekonomiky volného trhu".

VÝHODY PRO REGION NEBO ZEMI, KTERÁ TYTO ZMĚNY ZAVEDE JAKO PRVNÍ

Možnost investovat a produkovat bez nutnosti platit úrok by nejenže snížilo ceny těchto výrobků v regionech nebo zemích, které zavedou nový peněžní systém, ale také by vytvořilo enormní výhodu pro odvětví a produkty konkurující na domácím nebo světovém trhu. Ať by běžná úroková míra byla jakákoliv, produkty a služby by mohly být prodávány právě o tolik levněji. To by vedlo k rychlé hospodářské konjunktúře v regionech, které by jako první zavedly bezúročnou penězi. Nevýhoda by mohla spočívat v tom, že tato změna by představovala hrozbu pro životní prostředí. Avšak bez ohledu na to, že je možné vytvořit lepší systém zdanění (janež je výše popsáno), můžeme se podívat na následující možnost.

Mnoho produktů a služeb, které v současnosti nemohou konkurovat s mocí peněz plodících penězi na finančních trzích by se stalo okamžitě ekonomicky konkurenceschopné. Mezi nimi by bylo hodně ekologických produktů, sociálních projektů a uměleckých snažení, které by často mohly realizovat, i kdyby nepřinášely zisk, jen kdyby nebyly ztrátové. To by mělo za následek diverzifikovanější a stabilnější ekonomickou bázi, která určitě nepředstavuje žádnou hrozbu pro životní prostředí.

Nezaměstnanost by klesla, díky čemuž by poklesla i potřeba sociálních dávek, větší byrokracie a vyšších daní.

Pokud by byl zaveden v určitém regionu, musel by tam být automatický výměnný

kurz na usnadnění obchodu mezi tímto regionem a ostatními regiony v zemi. Zatímco celá země nepřejde na nový peněžní systém, určité regulace by musely být zavedeny, aby se předešlo spekulativním obchodům. Když se zavede v celé zemi, obchodování se zahraničím bude pokračovat tak jako dnes. V dlouhodobé perspektivě by však "stabilní peníze" přitahovaly vyšší směnné kurzy v porovnání s ostatními měnami, protože by nepodléhaly inflaci. Proto investice do těchto peněz by byly mimořádně výhodné ve srovnání s kolísavými měnami jako je v současnosti dolar.

Podobně jako v případě Wörglu (viz Druhá kapitola) by vedle sebe mohly existovat dva peněžní systémy. Dokonce i v menší oblasti či v menším městě by bylo možné ponechat staré peníze a současně zavést nové. Podle Gresham pravidla "špatné" peníze vytlačují "dobré". Podle této definice, peníze, které zde vytváříme, jsou "špatné" - protože na rozdíl od současných peněz podléhají poplatku. Lidé budou platit "zlými" penězi kde jen mohou a "dobré" peníze si budou držet. Proto nové peníze budou používány všude, kde to jen bude možné, což je přesně to, co chceme. Staré peníze budou drženy a používány v nutné míře. Proto když budou experimentálně zavedeny v některém regionu, navrhovaný peněžní systém by mohl koexistovat s naším současným systémem, dokud se neprokáže jeho užitečnost. Kdo by však měl prospěch z nového peněžního systému?

BOHATÍ

Jedna z kritických otázek, kterou často kladou lidé, kteří začínají chápat rafinovanost skrytého přerozdělovacího mechanismu našeho současného peněžního systému, zní takto: dovolí těchto 10% lidí, kteří v současnosti profitují z tohoto mechanismu, jakoukoliv změnu, která by mohla eliminovat jejich šance těžit bezpracný zisk od většiny lidí? Historická odpověď zní: Samozřejmě, že ne, pokud nebudou donuceni těmi, kteří platí. Nová odpověď je: Samozřejmě, že ano, pokud si uvědomí, že "větév, na kterém sedí, roste na nemocném stromě" a že existuje "zdravý alternativní strom", kterému nehrozí, že by se dřívě či později měl zhroutit. Druhá odpověď znamená sociální evoluci, umírněnou cestu. První znamená sociální revoluci, tvrdou cestu. Umírněná cesta nabízí bohatým lidem šanci ponechat si peníze, které získali díky úrokům. Tvrdá cesta nevyhnutelně povede ke značným ztrátám. Umírněná cesta znamená, že do zavedení nového peněžního systému nikdo nebude obviňován kvůli zisku z úroků, protože se to dělo v souladu s platnými zákony. Tvrdá cesta sociální revoluce může být mnohem bolestnější.

Mírná cesta znamená konec úrokům vydělávajícím peníze, stabilní měnu, nižší ceny a podle možností nižší daně. Tvrdá cesta znamená rostoucí nejistotu, nestabilitu, vyšší inflaci, vyšší ceny a vyšší daně. Moje dosavadní zkušenost s lidmi z "kategorie bohatých 10%" je ta, že si vůbec neuvědomují skutečné fungování úrokového systému, a nic nevědí o jeho praktických alternativách. Až na malé výjimky všichni by dali přednost jistotě před dalším shromažďováním peněz, protože většina má dost peněz pro sebe a někdy i pro další generace. Druhá otázka: Co se stane, když ti bohatí převedou své peníze do zemí, kde dostanou úrok místo toho, aby je vložili na spořicí účet, kde si uchovají svou hodnotu, ale nebudou akumulovat úrok?

Odpověď zní, že ve velmi krátkém čase po zavedení reformy asi budou dělat pravý opak. Protože zisková marže mezi tím, co lidé získají v jiných zemích z úroků po odečtení inflace by byla se vši pravděpodobností stejná jako nárůst hodnoty nových peněz v jejich

vlastní zemi, které nepodléhají inflaci. Ve skutečnosti nebezpečí může být opačné. To, co můžeme vytvořit, je "SuperŠvýcarsko" se stabilní měnou a prosperující ekonomikou. Mnoho let ve Švýcarsku museli investoři platit úroky, aby mohli nechat peníze na bankovním účtu.

Proti tomu Spojené státy nabídly nejvyšší úrokové sazby na počátku Reaganovy éry a přilákaly nadbytečné peníze z celého světa. Brzy však museli drasticky devalvovat dolar, aby mohli splnit své závazky vůči věřitelům v zahraničí. Při 15 procentním úroku by Spojené státy po pěti letech musely zaplatit dvojnásobek částky investované zahraničními věřiteli. Pro dolar nebyla jiná možnost. Dalším důsledkem této politiky bylo to, že Spojené státy se v průběhu osmi let z největšího věřitele stali najednou největším světovým dlužníkem. Obrovské množství spekulativních peněz, jejichž denní výše se odhaduje na 50 miliard, které se přelévají z jednoho bankovního centra do druhého při vyhledávání ziskových investic, ukazuje, že existuje spíše nedostatek jasných investičních příležitostí než nedostatek peněz. To by se změnilo v každém regionu či zemi, kde zavedením bezúročných peněz by došlo k vytvoření kvetoucí a konečně stabilní a diverzifikované ekonomiky. Je mnohem pravděpodobnější, že nadbytečné peníze zvenčí by byly investovány právě tam než to, že by domácí peníze opouštěli region. V každém případě by pro bohaté lidi bylo výhodnější podporovat peněžní reformu a stabilní systém než zvyšující se nestabilitu a riziko neodvratného krachu.

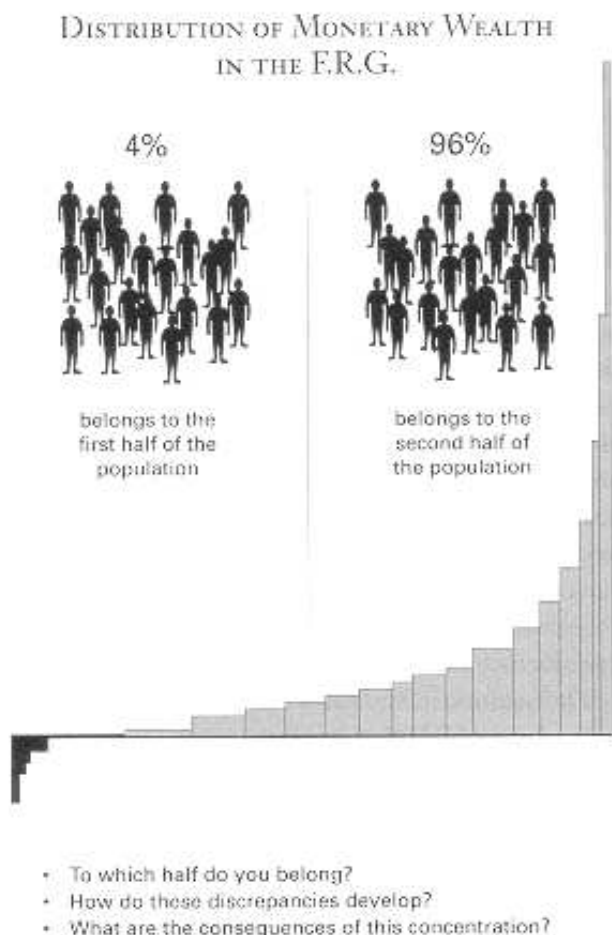
Třetí otázka týkající se nejbohatších 10% populace se týká těch, kteří žijí ze svého kapitálu a jsou příliš staří na to, aby pracovali. Jak dopadnou oni, když dojde ke zrušení úroků? Příklad z Německa (týkající se průměrných úrokových sazeb a inflace) ukazuje, že ti, kteří nyní žijí z úroků, budou moci žít ze svého kapitálu alespoň jednu, ne-li dvě či více generací. Pokud předpokládáme kapitálová aktiva ve výši 1 000 000 německých marek, při průměrné úrokové sazbě 7% a průměrné inflaci 3%, hrubý příjem představuje 40,000 DM ročně, bez čerpání kapitálu. V novém peněžním systému zrušíme úrok a inflaci, čímž se sníží ceny všeho zboží a služeb i daní zhruba o 40%. To znamená, že ta osoba potřebuje hrubý roční příjem ve výši 24 000 DM, aby si udržela stejný životní standard, jaký teď má v současném systému. Když vydělíme 1 000 000: 24, zjistíme, že ta osoba by mohla žít 40 let ze svého kapitálu.

Tímto příkladem chci dokázat, že téměř všichni, kteří v současnosti žijí ze svého vlastního kapitálu, budou moci to dělat i po změně peněžního systému. Mezi nejbohatší desetinou populace jsou tací, jejichž majetek přesahuje milion marek. Jsou však i tací, kteří vydělávají milion marek denně z úroků. Podle oficiálních zdrojů (24) v roce 1982 denní příjem anglické královny, nejbohatší ženy světa, činil 700 000 liber (zhruba 2 miliony marek). I když ani královna ani firmy jako Siemens, Daimler-Benz a General Motors nemají oficiálně velkou moc, to, že vlastní mnoho peněz, jim dává velkou, neoficiální moc. Skandály týkající se podplácení politických stran ze strany velkých firem v Německu, USA a západních zemích ukázaly, že všechny demokracie jsou ohroženy tam, kde je umožněno fungování mechanismu peněžní redistribuce. Postupem času ti, kteří si myslí, že žijí v demokraciích, budou žít v nejlepší případě v oligarchii nebo v horším případě ve fašistickém režimu. Ve středověku si lidé mysleli, že se jim žije špatně, protože museli platit desátky - desatinu svého příjmu nebo své produkce feudálnímu pánovi. V tomto ohledu byli na tom lépe než jsme na tom my dnes. Dnes přes 30% z každé marky či dolaru jde na placení úroků z kapitálu. Nejvíce na tom získávají superbohatí, nadnárodní společnosti,

velké pojišťovací společnosti a banky. Otázka je, zda jsme schopni pochopit sociální nespravedlnost způsobenou současným peněžním systémem a ochotni změnit ho, nebo zda budeme čekat na celosvětový ekonomický či ekologický krach, válku či sociální revoluci. Protože žádný jednotlivec ani malá skupina sama nedokáže peněžní systém změnit, musíme se snažit dát dohromady ty, kteří chápou, jak je to potřeba udělat, s těmi, kteří mají moc to změnit. Mělo by být jasné, že:

- není možné odsuzovat ty, kteří v současnosti profitují z úroků, protože na to mají zákonné právo

- neměla by být zavedena žádná regulace o tom, kam nebo jak mohou být ty peníze v budoucnu investovány těmi, kteří mají více než potřebují. Pokud jsou inteligentní, peníze i tak ponechají v zemi, což povede k ekonomické konjunktuře způsobené zrušením úrokového systému.

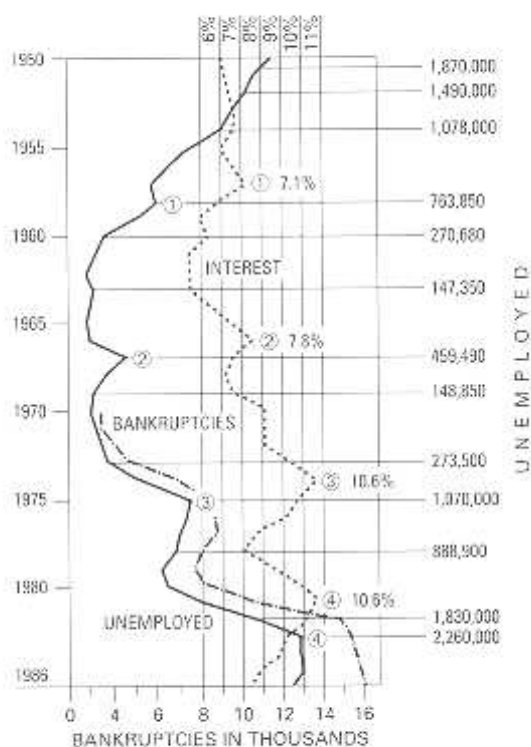
Obrázek 11

CHUDÍ

Bude nový peněžní systém přínosem i pro chudé? Pokud by všechny zdroje byly spravedlivě rozděleny, každá německá domácnost by v roce 1986 měla 90 tisíc DM. Byl by to nádherný důkaz naší prosperity, kdyby ty peníze byly stejně rozděleny. Smutná realita je taková, že polovina populace vlastnila 4% tohoto bohatství a druhá polovina 96%. (Obr. 11). Přesněji řečeno, bohatství 10% populace roste nepřetržitě na úkor všech ostatních.

To vysvětluje, například, proč v Německu rodiny ze středních tříd s nižšími příjmy jsou stále více odkázány na finanční pomoc ze strany sociálních úřadů. Nezaměstnanost a chudoba rostou, přesto byl vybudován silný systém sociálního zabezpečení na jejich překonání. Nejvýznamnějším faktorem při přerozdělování bohatství je úrok, kdy banky denně převádí miliony německých marek od těch, kteří pracují, těm, kteří jsou vlastníky kapitálu. I když většina vlád se prostřednictvím daní snaží korigovat výslednou nerovnováhu, výsledek je vzdálen od rovnováhy. Kromě toho náklady na rostoucí byrokracii mají dopad na každého formou vyšších daní. Avšak lidské náklady ve formě času a energie, nemluvě o ponižování při "zápase" s byrokracií, málokdo, či spíše nikdo nebere v úvahu. Absurdnost peněžního systému, který nejprve okrádá lidi o jejich spravedlivý podíl na výsledcích "ekonomiky volného trhu" a pak - velmi neefektivním způsobem jim část těchto peněz vrací ve formě sociálních dávek, si málokterý z "expertů" všímá a ani není předmětem veřejné diskuse. Zatímco však těch 80% lidí, kteří platí, nerozumí, jak platí, může to být jinak?

INTEREST RATE VS. UNEMPLOYMENT
AND BANKRUPTCIES
A TIGHT SUPPLY OF MONEY CAUSES INTEREST RATES TO RISE
CAUSING RISING UNEMPLOYMENT AND BANKRUPTCIES.

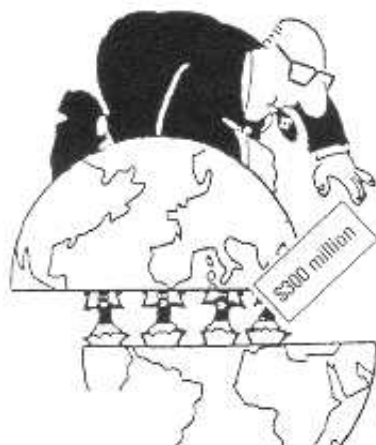

- Why do we lose jobs when interest rates are high?
- What causes these interdependencies?
- How can the situation be rectified?

Obrázek 12

Praktické srovnání rostoucích úrokových sazeb a zvyšujícího se množství bankrotů firem, i nezaměstnanosti s časovým zpožděním zhruba dva roky (Obr. 12) představuje další přesvědčivý argument ve prospěch zavedení peněžního systému nezatíženého úroky. Rovněž alkoholismus, rozpad rodin a nárůst kriminality jsou další sociální náklady, které se v těchto statistikách neberou v úvahu, ale které by peněžitá reforma mohla značně snížit.

DEVELOPMENT AID

Every day, the Third World pays the Industrialized World \$300 million in interest!

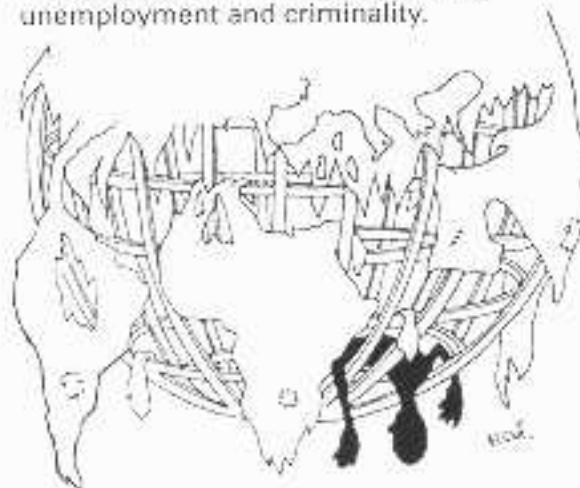
- Our development aid is only half that amount!
- How long will this be possible?
- How can this exploitation be reduced?

Obrázek 13

Když se podíváme na dilema zemí Třetího světa (obr. 13), jako kdybychom viděli naši vlastní situaci pod zvětšovací sklem. Je to jakoby karikatura toho, co se děje v průmyslově rozvinutých zemích, způsobené stejným strukturálním defektem v peněžním systému. Rozdíl však spočívá v tom, že průmyslově rozvinuté země jako celek profitují, zatímco rozvojové země platí. Každý den dostáváme 300 milionů ve splátkách úroků od zemí Třetího světa, což je dvakrát více než "rozvojová pomoc", kterou jim poskytujeme.

WE ARE LIVING IN WORLD WAR III ALREADY

... an economic war. It is a non-declared war; a war of usurious interest rates, ruinous prices, and distorted exchange conditions ... Remote controlled interest rates and terms of trade have so far killed millions of people on a plundered planet. They are killed by hunger, sickness, unemployment and criminality.

- Do we have to put up with these conditions?
- Do revolutions present viable solutions?
- What are the real causes of war?

Obrázek 14

Z celkového dluhu zemí Třetího světa v roce 1986 ve výši 1 bilionu dolarů, zhruba jedna třetina byla poskytnuta na splácení úroků z předchozích půjček. Není naděje, že by se ty země nějak mohly dostat ze situace bez velké krize nebo fundamentální změny politiky. Pokud válka znamená hlad, smrt, sociální a lidskou bídu, pak jsme uprostřed války Třetího světa (obr. 14). Je to válka nevyhlášená. Je to válka s lichvářskými úrokovými sazbami, manipulovanými cenami a nespravedlivými obchodními podmínkami. Je to válka, která vyvolává nezaměstnanost, nemoci a kriminalitu. Máme to donekonečna tolerovat? Není pochyb, že ti, kterým se v současném peněžním systému, který jsme vytvořili, nevede dobře, tvoří více než polovinu populace planety. Situace v Třetím světě by se okamžitě změnila, kdyby jim věřitelské státy či banky částečně nebo úplně odepsaly jejich dluhy. Toto často prosazují progresivní ekonomové a fakticky se to i děje. Avšak pokud se neodstraní základní defekt peněžního systému, krize budou následovat jedna za druhou. Proto jedním z nejdůležitějších kroků ve světovém měřítku je dát vědět těm, kteří by na tom nejvíce získali - chudým a rozvojovým zemím, že je možné si zvolit alternativní systém.

CÍRKVE A NÁBOŽENSKÉ SKUPINY

Mnoho velkých politických a náboženských vůdců se snažilo zredukovat sociální nespravedlnost tím, že zakazovaly úroky. Chápali příčinu problému. Nepřišli však s žádným praktickým řešením a tak základní defekt systému zůstal nezměněn. Zákaz placení úroků v křesťanském světě ve středověku což pouze přesunulo problém na Židy, kteří se v té době stali vedoucími bankéři Evropy. Zatímco Židé nesměli brát úroky mezi sebou, mohli je požadovat od pohanů. V islámu lidé neplatí úroky za půjčku, ale půjčující banka nebo jednotlivci se stávají akcionáři v jejich firmě a mají podíl na zisku. V některých případech to může být lepší - v jiných zase horší - než je placení úroků. V současnosti se křesťanské církve a charitativní organizace vytrvale obracejí na své věřící s žádostmi o dary a příspěvky na zmírnění nejhorších sociálních problémů v průmyslově rozvinutých a rozvojových zemích. Není to nic jiného než léčení příznaků, protože systematická chyba v našem peněžním systému není odstraněna. Místo toho je potřeba šířit informace a otevřená diskuse o účincích současného peněžního systému a řešení ve formě peněžní reformy. Je zde historická příležitost prezentovat řešení, které přesahuje jak komunismus tak kapitalismus. Sociální spravedlnost to nejsou jen programy pomoci. Navrhované řešení by vytvořilo stabilní ekonomiku a pomohlo by církvím v jejich úsilí přinést klid na tuto zemi. Jejich práce na vnitřní změně lidí by poskytla základ pro vnější změnu. Bez této práce je klidná transformace peněžního systému nemožná. Proto velkou zodpovědnost mají ti, kteří slouží humanitárním cílům a jsou si vědomi praktických možností peněžní reformy jako jednoho aspektu globální transformace.

Firmy a průmysl

V ekonomice nezátížené úroky a inflací by ceny zboží a služeb byly regulovány tak, jak je to v dnešních kapitalistických společnostech, poptávkou a nabídkou. To, co by se však změnilo, je deformace "volného trhu" úrokovým mechanismem.

LABOR COSTS ARE HIGHER THAN JUST SALARIES

For each 100 DM of direct salaries paid out in 1985 ...

... industrial firms had to add another 23 DM in interest.

• Where do these additional costs originate?
• What are the consequences?
• Can we change the distribution?

V průměru každé pracovní místo v německém průmyslu je zatíženo dluhem ve výši DM 700,000 (> \$ 35-40,000). Pouze úroky tvoří 23% průměrných pracovních nákladů (25) (viz obr. 15). K podílu úroků na vypůjčeném kapitálu je nutno připočítat podíl úroků na vlastním kapitálu firmy. To je důvod, proč se dluh zvyšuje zhruba dva až třikrát rychleji než ekonomická produktivita země. (Viz obr. 5). Tento podíl se konstantně zhoršuje pro ty, kteří pracují a pro ty, kteří chtějí začít podnikat. Jsme svědky stále větší koncentrace v průmyslovém sektoru. Malé firmy jsou ustavičně pohlcovány většími, dokud jednoho dne téměř každý v takzvaných "ekonomikách volného trhu" nebude pracovat v jediné nadnárodní korporaci.

Tento rozvoj je stimulován takzvanou "ekonomikou rozměrů" a automatizací větších průmyslových firem, ale také přebytečnými penězi, které tyto firmy získaly na peněžním trhu. Siemens a Daimler-Benz v Německu, například, vydělávají více peněz investicemi prostřednictvím kapitálového trhu než ve výrobním sektoru. I německý tisk je charakterizoval jako velké banky s výrobními provozny.

Naproti tomu pokud menší a střední firmy chtějí expandovat, obvykle si musí půjčovat peníze, díky čemuž se ocitají ve spárech úrokového systému. Nemohou využívat svou velikost a nemohou vydělávat na kapitálu. Až dosud naše ekonomika závisí na kapitálu. Německý průmyslník Schleyer to vystihl, když se vyjádřil: "Kapitálu nutno sloužit!" V novém peněžním systému úkolem kapitálu bude služba potřebám ekonomiky. Musí se nabízet, aby nebyl penalizován, čili musí sloužit nám!

ROLNÍCI

Nový peněžní systém bude velmi prospěšný i pro zemědělství postižené pustošivým působením úroku. Zemědělství je odvětví založené na ekologii. Obecně ekologické procesy sledují křivku přirozeného růstu (křivka A na obr. 1) Průmyslové procesy musí sledovat exponenciální křivku růstu a složeného úroku (křivka C na obr. 1). Protože přírodu nelze donutit, aby rostla jako kapitál, industrializace zemědělství vytvořila problémy ohrožující naše přežití.

V první fázi industrializace zemědělci kupovali stále větší a výkonnější stroje. Pak větší farmáři kupovali menší za pomoci státních dotací a daňových zvýhodnění, aby se staly ještě větší. Pak se začaly objevovat a znásobovat příznaky degradace: vyčerpávání a znečišťování vodních zdrojů; úrodná půda se začala ztrácet, vysychat a na jejím místě vznikaly pouště; ztráta přes 50% všech rostlinných a živočišných druhů; nadprodukce speciálních plodin, které lze prodat pouze díky dalším státním dotacím; potraviny bez chuti s obsahem jedů; totální spoléhání se na ropu, která se využívá pro dopravu, umělá hnojiva, insekticidy, pesticidy; mizející deštné pralesy sloužící jako zdroj surovin na dodávku balících materiálů při přepravě na velké vzdálenosti mezi místy produkce, skladování, zpracování, prodeje a spotřeby.

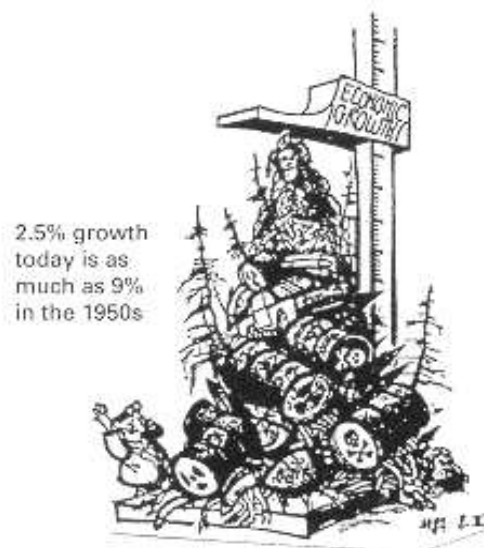
Přestože úrok je pouze jedním z faktorů přispívající k tomuto rozvoji, zavedení bezúročného peněžního systému by mělo mimořádný význam pro ten sektor společnosti, na kterém závisí naše přežití. Bezúročné půjčky současně s pozemkovou a daňovou reformou (viz Druhá kapitola) by mohly umožnit většímu počtu lidí, než je tomu dnes, vrátit se k

půdě. Spolu s novými metodami udržitelného zemědělství by jsme mohli být svědky odlišného životního stylu který spojuje práci s odpočinkem, práci rukou s prací mozku, nízkou a vysokou techniku, ve službě ucelenějšího přístupu k individuálnímu, zemědělskému a sociálnímu rozvoji.

EKOLOGOVÉ A UMĚLCI

Když mluvíme o ekonomickém růstu měřeném v procentech přírůstu HDP a srovnávaného s předchozími lety, obvykle zapomínáme, že tento nárůst je relativní a rok co rok se vztahuje na stále větší množství. Takto nárůst 2.5% je dnes ve skutečnosti čtyřikrát tak velký než jaký byl v padesátých letech 20. století (obr. 16).

HURRAH! 2.5 PERCENT GROWTH AGAIN!

- Where does the insane pressure for growth originate?
- How can we free ourselves from this pressure?
- Why are stable economies impossible in the present system?

Obrázek 16

Ustavičné volání politiků, průmyslníků a odborářských předáků po opatřeních na zvýšení ekonomického růstu, má jednoduché vysvětlení: Během fází klesajícího tempa růstu se vyostřuje rozpor mezi příjmem z kapitálu a práce resp. dochází k přerozdělování bohatství směrem od práce ke kapitálu. To znamená vyhocování sociálních a ekologických problémů i ekonomického a politického napětí. Neustálý ekonomický růst má však za následek vyčerpávání přírodních zdrojů. To znamená, že v současném peněžním systému má na výběr pouze mezi ekologickým a ekonomickým kolapsem. Kromě toho koncentrace peněz do rukou malého počtu lidí a velkých nadnárodních společností vytváří neustálý tlak na velké investice, jako jsou atomové elektrárny, obrovské přehrady a zbrojní průmysl. Z čistě ekonomického hlediska Spojené státy a Evropa mají politicky rozporné chování. Na

jedné straně instalace stále větších a lepších zbraní proti Rusku, na straně druhé posílání másla, pšenice a technologického know-how do téže země mají z ekonomického hlediska svou bezchybnou logiku. Vojenská produkce je jediná oblast, kde bod "nasyčení" lze donekonečna odkládat, protože "nepřítel" je také schopen vyvíjet stále větší a lepší zbraně. Zisky ve vojenském sektoru jsou mnohem větší než v kterémkoliv civilním sektoru naší ekonomiky.

Jelikož každá investice musí soutěžit s mocí peněz vyrábějící peníze na peněžním trhu, většina ekologických investic zaměřených na vytváření udržitelných systémů (tj. Zastavení kvantitativního růstu na optimální úrovni), bude těžko průchozí ve větším měřítku. Dnes lidé, kteří si musí půjčit peníze na ekologické investice, jsou obvykle ztrátoví - z "ekonomického" hlediska. Pokud by bylo možné zrušit úrok, mohly by v nejhorším případě dosáhnout vyrovnání svých nákladů a výnosů (tj. bez zisku, ale i bez ztráty), i když rozdíl proti jiným investicím (např. ve zbrojním průmyslu) by stále zůstal stejný. Vezměme si například investici do slunečních kolektorů. Pokud bychom očekávali pouze 2 procentní výnos z našeho kapitálu, byla by to ekonomicky nerozumná investice do jinak rozumné ekologické technologie, protože naše peníze v bance by se zhodnotily 7 procentním úrokem.

Změna peněžního systému by poskytla lidem šanci dosáhnout alespoň rovnováhu mezi náklady a výnosy, pokud by investovali do zachování a zlepšení biologického základu života. Toto by představovalo odlišný stimul pro jednotlivce a skupiny, aby se angažovali při prosazování ochranných opatření a ekologicky neškodných technologií. Dokonce i objem ekonomické činnosti by se mnohem snadněji přizpůsobil reálným potřebám. Protože by už nebyla nutná vysoká kapitálová návratnost nutná k placení úroků, tlak na nadprodukcí a nadspotřebu by byl výrazně nižší. Ceny by se snížily o 30 až 50% a lidé by teoreticky potřebovali pracovat pouze polovinu času na to, aby si udrželi současný ekonomický standard.

V rámci nového peněžního systému by se kvantitativní růst velmi pravděpodobně změnil na růst kvalitativní. Lidé by se mohli rozhodnout, zda si ponechají své nové peníze na vkladních knížkách, kde by si udrželi svou hodnotu, nebo je investují do skla, porcelánu, nábytku, uměleckých předmětů či do solidně postaveného domu, který vždy bude mít svou hodnotu. Mohli by se rozhodnout pro investice, které obohatí jejich každodenní život. Takto bychom mohli očekávat totální revoluci hodnot, což by zcela určitě ovlivnilo kulturní a environmentální otázky. Mnoho investic do umění a ekologických technologií by dokázalo konkurovat při existenci "stabilních" peněz a udržitelného způsobu života a vyplácet se aniž by přinášely velké zisky. Takto by se i umění a ekologie brzy staly "ekonomicky výhodné".

ŽENY

Proč tak málo žen působí v peněžní sféře? Burza i bankovní svět jsou doménou mužů a zdá se, že výjimky pouze potvrzují toto pravidlo. Z dlouholeté zkušenosti s ženskými projekty jsem došla k poznání, že většina žen intuitivně cítí, že s peněžním systémem není něco v pořádku, i když, podobně jako muži, přesně nevědí, co je na něm špatné. Intenzivní zápas žen o rovnost, což je zároveň ve značné míře i ekonomický problém, je udělal citlivými na procesy, které - podobně jako spekulace s penězi - prohlubují sociální nerovnost. Většina žen intuitivně chápe, že na to, co někdo získal bezpracně, tj. díky

úrokům a úrokům z úroků, musel někdo jiný tvrdě pracovat. A ten někdo v mnoha případech jsou právě ženy. Z té poloviny populace, která vlastní pouze 4% celkového bohatství (obr. 11) většinu tvoří ženy.

Všude na celém světě jsou to především ženy, které musí nést břemeno ekonomického chaosu a sociální bídy způsobené současným peněžním systémem. Zavedení nového peněžního systému, který slouží jako "technicky vylepšený např. výměnný systém", může jejich úděl výrazně zlepšit. Z toho důvodu předpokládám, že mezi hlavními iniciátory vynucujícími spravedlivější výměnný prostředek bude vysoké procento žen. Ony chápou, co to je být vykořisťován. Po této konverzi se mohou začít mnohem více angažovat v bankovníctví a v investování, a to proto, že pochopí, že systém nebude destruktivní, ale takový, který podporuje život. V neposlední řadě tento peněžní systém lépe zapadá do jejich chápání světa. Muži jsou zvyklí na hierarchický model, ve kterém ti, co jsou na vrcholu, jsou téměř všemohoucí, a ti "dole" jsou zcela bezmocní. Kdokoliv si urve kus koláče, ostatním z něj nechá málo. Je to situace, ve které jsou jedni vítězové a druzí poražení.

Peněžní systém, který při rostoucích potřebách expanduje, avšak po uspokojení potřeby přestane růst, odpovídá naší biologické zkušenosti optimálního růstu a téměř automaticky vytváří situaci, ve které v dlouhodobé perspektivě každý téměř automaticky získává. To, co ženy budou chtít pro sebe a pro své děti právě teď, je to, aby místo dalších tvrdých revolučních přechodů, které již v minulosti způsobily tolik lidské bídy a utrpení, a aby změna - pokud by k ní došlo - spočívala v sice revolučním ale klidném přechodu.

ČTVRTÁ KAPITOLA NĚKOLIK LEKCÍ Z HISTORIE

Peněžní systém, který jsme zdědili, je starý více než 2000 let. Německý výraz pro peníze "Geld" přesně vyjadřuje jejich původ, kterým bylo zlato. Zlato, ve své podstatě neužitečný kov, který se kromě šperků a ornamentů nehodil na nic, se stalo oblíbeným výměnným prostředkem v Římském impériu kolem roku 700 před Kristem. Pod penězi se stále chápaly mince. Tato koncepce byla začleněna do americké ústavy. Zlaté a stříbrné mince (nebo stvrzenky o jejich uložení) byly až do roku 1934 jediným plně legálním platidlem ve Spojených státech. Dnes mnoho lidí - zejména ti, kteří vidí nevýhody prakticky neomezených možností vytváření papírových peněz, je pro návrat ke zlatému standardu pro peníze.

Když Silvio Gesell v roce 1904 vydal svou knihu *Die Natürliche Wirtschaftsordnung* (Přirozený ekonomický řád), se asi ve třech čtvrtinách knihy zabýval právě touto otázkou. (26) Na rozdíl od etablovaných ekonomů své doby usiloval teoreticky zdůvodnit a prakticky dokázat, že zlatý standard nejenže není zapotřebí, ale je přímo škodlivý pro fungující peněžní systém založený na penězích osvobozených od úroků. Dnes víme, že zlatý standard není nutnou podmínkou. Dnes neexistuje ve světě žádný peněžní systém, který by byl postaven na zlatém standardu. John Maynard Keynes, který dobře znal toto Gesellovo dílo, pomohl odstranit tuto bariéru fungující ekonomiky v třicátých letech 20. století. Co však zapomněl podpořit, je druhá podstatná složka: nahrazení úroku cirkulačním poplatkem. To je ve značné míře důvod, proč se nyní nacházíme v problémech a proč se jim v pravidelných intervalech nevyhneme ani v budoucnu, jestliže se nepoučíme. Abych ukázala, jak je těžké

hluboké pochopení peněžních otázek, chtěla bych v krátkosti uvést pár příkladů z historie.

BRAKTÁTOVÉ PENÍZE VE STŘEDOVĚKÉ EVROPĚ

Mezi 12. a 15. stoletím se používaný peněžní systém nazýval "braktáty". Byly to mince vydávané městy, biskupy a králi, přičemž nejenže pomáhaly výměně zboží a služeb, ale také byly prostředkem výběru daní. Tyto mince vyrobené ze zlata a stříbra byly každoročně "stahovány", jednou až třikrát proražené a devalvovány v průměru o 25%.

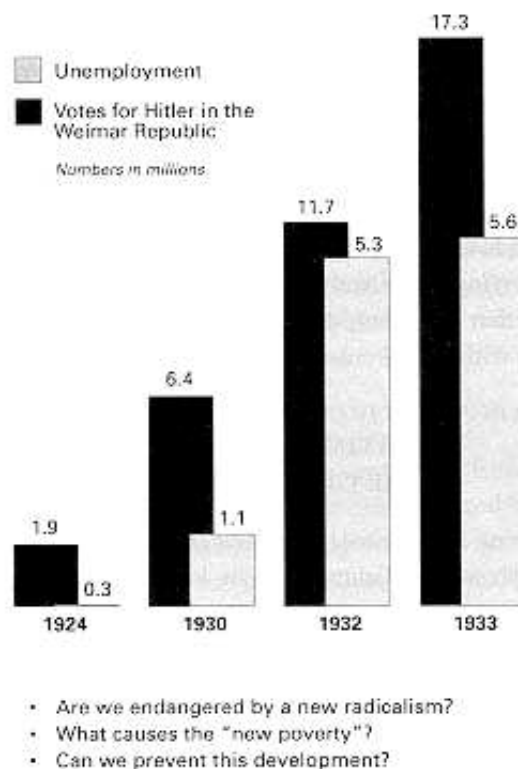
Protože si nikdo nechtěl peníze držet u sebe, lidé je raději investovali do nabytku, solidně postavených domů, uměleckých děl a čehokoli jiného, což slibovalo uchování či zvýšení své hodnoty. V této době vznikly jedny z nejkrásnějších sakrálních i světských uměleckých děl a staveb. "Protože nebylo možné shromažďovat peníze. tvořilo se reálně bohatství." (27)

Toto období považujeme za jeden z kulturních vrcholů evropské historie. Řemeslníci pracovali pět dní v týdnu, zavedli se "volné" pondělky a životní úroveň byla vysoká. Navíc otevřené nepřátelství a války byly vzácné. Lidem se však zřejmě nelíbily peníze, které v pravidelných intervalech ztráceli značnou část své hodnoty. Nakonec koncem 15. století byl zaveden "věčný" cent a s ním i úrok a shromažďování bohatství do rukou stále menšího množství lidí a s tím spojené sociální a ekonomické problémy. Poučení z toho je, že daně měly být vybírány odděleně a neměly být spojovány s cirkulačním poplatkem za peníze.

VÝMARSKÉ REPUBLIKY A ZLATÝ STANDARD

Během Výmarské republiky (1924-33), prezident centrální banky Hjalmar Schacht měl touhu vytvořit v Německu "poctivou" měnu, která podle něj znamenala návrat ke zlatému standardu. Protože nemohl nakoupit dostatek zlata na světovém trhu, který by byl adekvátní množství peněz v oběhu, začal jejich množství snižovat. Redukce zásoby peněz vyvolala nárůst úrokových sazeb a tím se automaticky zabrzdily všechny pobídky a možnosti pro investice, firmy byly nuceny jít do bankrotu, zvyšovala se nezaměstnanost, což vedlo k růstu radikalismu, což v konečném důsledku dopomohlo dostat se Hitlerovi k moci. Obrázek 17 ukazuje souvislost mezi rostoucí chudobou a radikalismem ve Výmarské republice.

UNEMPLOYMENT IMPOVERISHES, POVERTY RADICALIZES

Obrázek 17

Tento vývoj předvídal Silvio Gesell - i když pro jiné důvody. Už v roce 1918, krátce po I. světové válce, když každý mluvil o míru a mnoho mezinárodních organizací bylo vytvořeno s cílem jeho zabezpečení, Gesell vydal následující varování v dopise adresovaném redaktorovi novin "Zeitung am Mittag" v Berlíně:

Navzdory svatým slibem všech lidí již více nedopustit žádnou válku, navzdory milionům hlasů volajících "Už nikdy více válku", navzdory všem nadějím v lepší budoucnost, musím říci toto: Pokud zůstane zachován současný peněžní systém založený na úroku a složeném úroku, už dnes se odvažuji předpovědět, že za necelých 25 let budeme zde mít další a ještě horší válku. Jasně vidím tento vývoj, který nám hrozí. Současný stupeň technologického pokroku brzy povede k rekordnímu objemu průmyslové výroby. Hromadění kapitálu bude rychlé i přes nesmírné ztráty během války, a prostřednictvím nadměrné nabídky povede ke snížení úrokové míry. Pak se peníze budou hromadit a stále větší počet nezaměstnaných se bude potulovat po ulicích ... a spolu s nespokojenými masami vzniknou i divoké revoluční myšlenky a také se bude šířit jedovatá rostlina zvaná "supernacionalismus". Země si přestanou rozumět a skončí to opět válkou. (28)

Z hlediska historických faktů množství peněz bylo tehdy centrální bankou snižováno a na druhé straně si je lidé hromadili u sebe. Účinky byly katastrofální. Zdá se, že ani dnes bankéři neznají zásadní léčbu problémů, se kterými se setkávají každý den.

PÁTÁ KAPITOLA

Peněžní reforma v kontextu globální transformace: Příklad jak způsobit změnu

To, že tato kniha se soustřeďuje na problém peněžní reformy jako významného aspektu totální globální transformace, neznamená, že je důležitější než ostatní aspekty. Změnu potřebujeme organizační i osobní, technologickou i duchovní.

Peníze, jejich fungování a dopady na společnost byly ustavičně přehlíženy, i když, zdá se, právě ony jsou v pravém slova smyslu centrální částí celé té "skládačky". Zdá se, že experti, ani ti, co se zabývají alternativami současného ekonomického systému, nevěnují tomuto problému dostatečnou pozornost. Snad to není nejdůležitější problém, ale zcela určitě není méně důležitý než ostatní. On prostě ovlivňuje všechno ostatní.

EVOLUCE MÍSTO REVOLUCE

Přestože tři reformy navrhované v této knize - peněžní, pozemková a daňová - tvoří pouze malou část celkových změn potřebných k přežití na této planetě, jsou v souladu s mnoha úsilím vytvořit nový vztah jednak mezi lidskými bytostmi a přírodou a mezi lidmi navzájem. Sociální spravedlnost, ekologické přežití a svoboda jsou ohrožovány tam, kde dovolíme rozrůstání takových společenských struktur, které samy o sobě mají tendenci působit proti těmto cílům. Navrhované reformy jasně spojují výhody kapitalismu a komunismu. Vyhýbají se jejich nedostatkům a poskytují "třetí typ řešení". Umožnily by individuální svobodu a růst spolu se systémem svobodného trhu a s mnohem větším stupněm společenské rovnosti. Zároveň by zastavily vykořisťování většiny menšinou bez zavedení závažných regulací plánovaného hospodářství a všemohoucí byrokracie. Komunistický pokus vytvořit svobodu od vykořisťování selhal, protože kvůli zajištění minimální existence pro každého komunismus eliminoval osobní svobodu. Na druhé straně kapitalistická tendence dovolující exploataci půdy a kapitálu v atmosféře neomezené osobní svobody vystavila ohrožení existenčního minima většiny lidí. Oba systémy zašly ve svých směrech příliš daleko. Jeden si stanovil za prioritu svobodu od hladu před svobodou zvolit si svůj styl života. Prioritou druhého je osobní svoboda, kterou však v současném peněžním systému dosáhne jen málo lidí. Oba systémy mají částečně pravdu, ale oba selhaly při vytváření podmínek skutečně lidské existence včetně pravé svobody.

Navrhované reformy by mohly zredukovat intervence státu a vytvořit ekologické hospodářství, ve kterém zboží i služby lze produkovat v optimálním množství a na optimální úrovni komplexnosti, protože při ní by byly nejlevnější, tj. nejkonzekvenčnější ve svobodném systému.

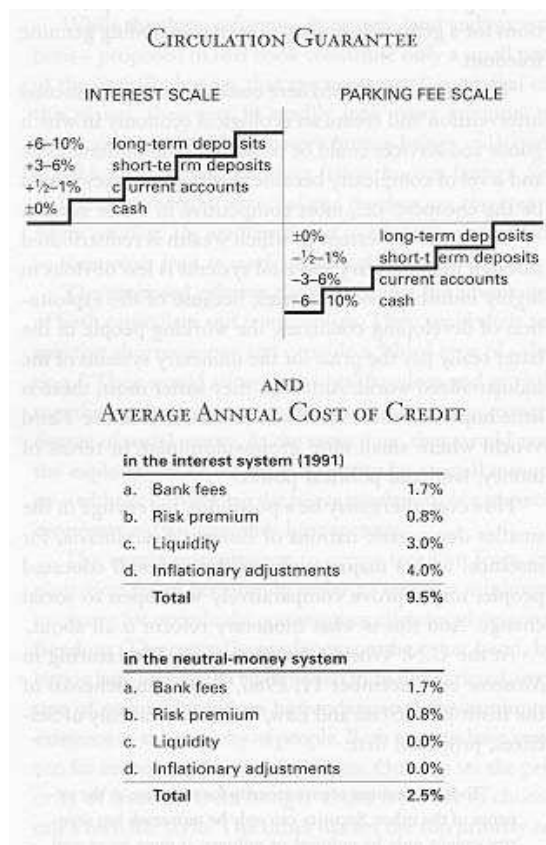
Zatímco celý rozsah přerozdělování bohatství prostřednictvím peněžního systému není ve vyspělých průmyslových zemích očividný kvůli exploataci rozvojových zemí, jsou to pracující lidé v rozvojových zemích, kteří nejvíce doplácí na peněžní systémy průmyslového světa, které u nich v minulosti zavedly bývalé koloniální mocnosti. Přestože nejvíce utrpení je v Třetím světě, je malá naděje, že by se tyto myšlenky aplikovaly nejprve u nich, kde v oblasti peněz, půdy a politiky dominují malé elitní skupiny. Ke změně může spíše dojít v malých demokratických státech Evropy, například ve Skandinávii, kde většina zámožných a vzdělaných lidí může být otevřená sociální změně. A právě o tom je peněžní

reforma.

Na moskevském zasedání komise Spojených národů dne 11. prosince 1986 A.S. Timosčenko z Institutu státu a práva Akademie věd SSSR zdůraznil: "Dnes už není možné zajistit bezpečnost jednoho státu na úkor druhého. Bezpečnost může být pouze univerzální a nemůže se omezovat pouze na politický či vojenský aspekt, ale musí být také ekologická, ekonomická a sociální. Musí zajišťovat naplnění aspirací lidstva jako celek." (32) Zápas lidstva o sociální a ekonomickou spravedlnost byl dlouhý a intenzivní. Vedl k ostrým rozdílům v politické orientaci, vyžádal si mnoho lidských životů. Je opravdu naléhavé, abychom pochopili, že nikdo nemůže dosáhnout svou bezpečnost na úkor jiného, nebo na úkor životního prostředí, na kterém závisí. Aby to bylo proveditelné, potřebné jsou hluboké a praktické změny ve strukturách našeho sociálního rámce. Otázkou však zůstává, zda náš peněžní systém, pozemkové a daňové právo změníme ještě dříve, než vypukne hospodářská krize či ekologická katastrofa. Doufejme, že změny navržené v této knize přispějí k vytvoření bezpečnosti a spravedlnosti pro lidi a pro naše globální životní prostředí a povedou k nahrazení revoluce evolucí.

MOŽNÉ ŘEŠENÍ PRO BLÍZKOU BUDOUCNOST

Ještě před reformou peněžního systému si velká část populace musí uvědomit, že funkce peněz musí být omezena na tři věci: jako výměnný prostředek, měřítko cen a konstantní standard hodnoty. Pokud se toto poznání převede do politického činu, pak centrální banka nasměrována vládou by používala parkovací poplatek místo úroků na to, aby udržovala peníze v oběhu.

PARKOVACÍ POPLATEK VYTVÁŘÍ NEUTRÁLNÍ PŘÍJMOVÝ SYSTÉM

Jako metoda zabezpečení oběhu by parkovací poplatek umožňoval všechny potřebné transakce. Pokud je dostatek peněz na provedení všech nezbytných úkonů, pak není třeba zvyšovat jejich množství v oběhu. Proto růst množství oběživa následuje růst ekonomiky, která zase sleduje přirozenou křivku růstu (křivka na obr. 1) Jestliže někdo má více hotovosti než potřebuje, uloží ji do banky. V závislosti na době uložení bude parkovací poplatek buď klesat nebo stoupat. Obr. 18 ukazuje, jak dnešní úroková míra bude nahrazena úrokovou mírou parkovacích poplatků. V případě dlouhodobých vkladů bude poplatek nulový; hotovost zase bude mít nejvyšší poplatek. Shromažďování hotovosti v novém systému bude mnohem snadněji eliminovatelné než lepení kolků na zadní stranu bankovek, jak se to dělalo ve Wörglu. Bylo předloženo několik návrhů: Jedním je systém loterie, který zajistí cirkulaci hotovosti stahováním bankovek některé nominální hodnoty, podobně jako se to dělá v loterii. Na základě dnešních osmi skupin (nominální hodnoty 5/10/50/100/200/500/1000/5000), např. osm barevných míček reprezentujících různé nominální hodnoty bankovek by se smíchalo s bílými míčky reprezentujícími žádnou konverzi tak, aby se ve statistickém průměru konverze jedné hodnoty vyskytla jednou nebo dvakrát ročně. Losovali by se například první sobotu každého měsíce. Po vytažení určité denominace by doba konverze trvala až do konce měsíce. Vytažené bankovky by zůstaly legálním platidlem a mohlo by se jimi platit ve všech obchodech, ale odpočítával by se z nich příslušný poplatek. Další možností by byla výměna neplatných bankovek s nutností zaplatit poplatek v bance nebo na poště. Protože však poplatky nikdo neplatí s radostí, každý by se snažil omezovat množství hotovosti na nejnutnější míru a zbývající peníze by se ukládaly na bankovní účty. Výměna by byla usnadněna změnou barvy a velikostí nové bankovky. Nová žlutá bankovka by takto nahradila starou modrou, která by byla stažena z oběhu. Skrytí neplatných bankovek by se předešlo tak, že by nové byly o něco delší nebo širší, takže každá neplatná poukázka by přesahovala svazek bez ohledu na to, jaký by byl silný.

Na rozdíl od nálepek či kolkování peněz má losování nominálních hodnot tu výhodu, že není třeba tisknout nové peníze. Mohli bychom si ponechat peníze, které máme a současné náklady systému by nebyly vyšší, než je dnes výměna opotřebovaných bankovek za nové.

V tomto novém neutrálním peněžním systému banky budou mít stejnou povinnost jako nyní, čili poskytovat peníze těm, kteří je potřebují. Pokud budou mít bezúročné vklady a nebudou je dále půjčovat, nebo je přenášená do centrální nebo regionální banky, i ony budou muset platit parkovací poplatek. Lidé přijímající úrok by neplatili úrok ale bankovní poplatky a rizikové prémie srovnatelné s těmi, jaké jsou součástí každé bankovní půjčky, což by představovalo částku zhruba 2,5% (1991 v Německu) průměrných nákladů úvěru (viz obr. 18). Ve Švýcarsku představují pouze 1.5% průměrných nákladů úvěru. V průmyslově vyspělých zemích byly dva až třikrát vyšší.

ŠESTÁ KAPITOLA

Jak mohu pomoci v přechodném období?

Největší překážkou transformace peněžního systému je to, že jen málo lidí rozumí problému a ještě méně zná řešení. Avšak od října 1987, kdy na Wall Streetu zmizelo \$ 1.5 bilionů USD, lidé jsou mnohem ochotnější naslouchat. Prvním krokem je to, aby byli informováni o tom, jak funguje úrok a úroky z úroků. Dalším krokem je to, aby dokázali diskutovat o řešeních a jejich možných dopadech.

BUĎ INFORMOVANÝ, INFORMUJ OSTATNÍ

Začněte mezi přáteli a rodinnými příslušníky a tam se snažte vysvětlovat tento problém. Potom přejděte k lidem, které tak dobře neznáte a nakonec neváhejte si popovídat o tom se svým bankéřem, pojišťovacím agentem, místním politikem, novináři a lidmi z médií. Mnoho diskusí s profesionály, bankéři a ekonomy mě přesvědčilo, že "reálně" obtíže neexistují, že jde o potíže ve formě **mentálních bloků** vytvořených výchovou a omezujícím myšlením o tom, co jsou peníze a jak by měly fungovat. Uvědomte si, že peníze představují jeden z hlavních bodů v životě mnoha lidí. Proto jsou silně spjaty se způsobem, jakým lidé vnímají sebe a svět. Štědrost či lakotu, otevřenost či izolaci, teplo či chlad - to, jak se lidé chovají, se odráží i v jejich přístupu k penězům. Obyčejně je těžké brát peníze jako nějakou izolovanou záležitost. Avšak dříve než se budete zabývat symptomy v sociální a politické oblasti, musíte vysvětlit způsob, jakým úroky akumulují bohatství. V opačném případě bude celá diskuse mnohem těžší.

Buďte si vědomi, že i když peněžní reforma je spjata s mnoha dalšími problémy, nepředstavuje všelék, který by je měl automaticky vyléčit. Ona sama o sobě se nepostará o chudé, nemocné ani o ostatní sociální potřeby. Peněžní reforma pouze usnadní pomoc těmto skupinám. To však neznamená, že se obejdeme bez speciálních programů nebo mechanismů pro řešení jiných sociálních problémů. To samé se týká i ekologie, ochrany přírody a jiných úkolů. Jen pouhé sledování toho, co se každý den ve světě děje prostřednictvím médií, vás musí přivést k poznání, jak je změna naléhavá a potřebná a k pocitu odpovědnosti, kterou má každý, kdo zná řešení, aby s ním obeznamoval ostatní

Experimenty

Nejdůležitější podmínkou bezúročného peněžního systému je uvedení "příkladů z reálného života", které nám pomohou vytvořit si představu o účincích, které tato změna může mít v širším měřítku. Regiony či země zajímající se o experiment by podle možností měly koordinovat svou činnost s cílem dosáhnout větší spolehlivosti výsledků pozorováním při odlišných sociálních kulturních a ekonomických podmínkách. Vybrané oblasti by měly být dostatečně velké na to, aby poskytly relevantní výsledky pro celou zemi. Ideální by byla vysoká úroveň autonomie. To znamená, že mnoho potřebného zboží a služeb by mělo být k dispozici v oblasti, kde se experiment odehrává.

Další možností je zvolit si region, který je postižený ekonomickou depresí - obvykle kvůli nedostatku diverzifikace - a vytvořit stimul pro diferencovanější stabilní ekonomiku

zavedením nového peněžního systému. Tato možnost je mnohem lákavější, protože tam, kde je špatná situace, jsou lidé ochotnější podpořit změnu, zvláště když uvidí - jak tomu bylo v případě Wörglu (2. kapitola) - že nemají co ztratit, a mohou pouze získat. Na druhé straně relativně aktivní, diverzifikovaná a ekonomicky zdravá oblast musí jasně vidět výhody ze zavedení nového peněžního systému a zde úspěch změny bude mnohem dříve evidentní. Abychom zjistili, co peníze nezatížené úroky znamenají v různých společenských kontextech, je lépe, když se experimenty neomezí pouze na jednu či druhou situaci.

ZAČNĚTE S LETS (MÍSTNÍ SMĚNNÝ ARES SYSTÉM)

Jeden z pokusů o výměnu zboží a služeb mimo současné obchodní systémy začal Michael Linton na Vancouver Island v Kanadě. Jde o systém, který je nejnázve přizpůsobitelný kterékoliv lokalitě a proto je i světově nejznámější.

Systém LETS (Local Exchange Trading System - Místní výměnný obchodní systém) funguje prostě jako systém účtů "zelených" dolarů bez poplatku za peníze, ale zato za malý poplatek z každé transakce. Lidé se dohodnou mezi sebou, kolik "zelených" a kolik "normálních" dolarů bude každá položka stát, kterou budou mezi sebou prodávat a kupovat. Své kredity a Debety budou oznamovat zúčtovacímu středisku, které vede jejich evidenci na počítači. Na začátku je možné stanovit limity zadluženosti, později však podle potřeby se dají měnit s cílem minimalizovat rizika pro všechny účastníky. Samozřejmě, že čím více lidí se zúčastní, tím bude celý systém úspěšnější. Tímto způsobem malá komunita v blízkosti Vancouveru pomohla zubaři, který byl mladý a neměl peníze na rozběhnutí lékařské praxe. Komunita postavila dům a ordinaci, většinou za zelené dolary a zubař pak léčil lidi za jisté procento zelených dolarů. Systémy LETS fungují dobře na začátku, ale v některých případech došlo k problémům, nebo systém zkrachoval (29), a to v případech, kdy se vyskytly velké přebytky či deficity. Částečně je to proto, že bez cirkulačního poplatku prakticky neexistuje stimul pro to, aby peníze byly nuceny obíhat.

Podpora experimentů s různými druhy cirkulačních systémů je velmi potřebná i z toho důvodu, že umožní lidem lépe pochopit fungování peněz. Praktické příklady naučí více než kterákoliv kniha či dobrý text.

PODPOŘTE ETICKÉ INVESTICE

Bezprostřední krok, který může každý udělat směrem k přechodu, je postarat se o to, aby jeho nadbytečné peníze byly investovány etickým způsobem. Když si stále více a více lidí začalo uvědomovat sociální a morální dopady, etické investování ve Spojených státech se začalo šířit jako houby po dešti a stalo se z něj hnutí s multimilióny dolarů. Slovy Hazel Hendersonové, "rostoucí armáda obyčejných lidí se postavila, zavěťřila, že se děje něco nekalého a už nedovolí, aby se s jejich penězi dělalo něco, co odporuje jejich životním zásadám." (30) Etičtí investoři se dívají na své potenciální investice z ekonomického i společenského hlediska. Lidé jako Robert Schwartz, jeden z prvních pionýrů společensky odpovědného investování, začal tím, že ze seznamu svých potenciálních investičních možností vyškrtl hlavní zbrojařské firmy, společnosti, které měly nefér mzdovou politiku, znečišťovatele včetně jaderných elektráren, které poškozovaly životní prostředí a také ty

firmy, které poskytovaly svá aktiva represivnímu režimu jako byla Jižní Afrika. (31)

Environmentální povědomí není jen morální pozice, ale v mnoha případech má smysl i z finančního hlediska, zejména tam, kde je špatná situace kvůli předchozímu vyčerpávání zdrojů. Odvětví jaderné energetiky, například se svými nehodami a náklady na odstraňování jejich důsledků, se ukázaly jako noční můra pro investory ve Spojených státech, zatímco alternativní energii se v poslední době dařilo. Největší přednost politiky etického investování spočívá v tom, že je ji možné prakticky okamžitě aplikovat. Bez ohledu na to, zda změníme peněžní systém nyní či později, etické investování je skvělá myšlenka v jakémkoliv peněžním systému.

SEDMÁ KAPITOLA

Praktické případy dnes: Zárodky nové ekonomiky

Existují dvě velké překážky, které brání praktické konverzi našich peněz založených na úrocích na prostředek směny, který by sloužily všem. Za prvé: Zdá se, že jen málo lidí rozumí problému, a za druhé, úspěšné experimenty jsou řídké rozprostřeny po celém světě ve srovnání s "normálním" peněžním obchodem. Když to vezmeme jako skupinu, tyto experimenty jsou nejen povzbuzujícím důkazem, že každý může už okamžitě něco dělat, ale také nám poskytují obraz, jak by vypadala transformace "zdola". Pokud by dostatečné množství lidí pochopilo, o co tu vlastně jde, bylo by možné změnit náš peněžní systém i bez podpory státu. Modely, o kterých hodláme diskutovat, se vzájemně odlišují pokud jde o jejich funkci - úspory a půjčky na jedné straně a výměna zboží a služeb na straně druhé, jakož i jejich rozsah od lokálních po celostátní. Na úrovni lokální kanadský LET systém nabízí bezúročnou prostředky výměny pro skupiny, komunity, vesnice nebo předměstí s minimem 20 a maximem 5 000 členů. Švýcarský WIR-Wirtschaftsring (Ekonomická Kooperativa) ukazuje, jak praktický bezúročný zúčtovací systém pro výměnu zboží a služeb může přinést významné výhody malým a středním firmám.

Dánské a švédské JAK systémy poskytují programy bezúročných úspor a půjček po celé zemi za podmínek, které jsou výrazně lepší než ty, které jsou poskytovány komerčními bankami. Vcelku tyto modely dokazují, že systém bezúročných peněz, který plní přesně stejné funkce jako peníze založené na úrocích, je prakticky možný. Dokazuje, že ti z nás, kteří ho využívají, může mít prospěch z těchto systémů, protože v opačném případě by takové systémy už přestaly existovat.

LET SYSTÉM

V každé vesnici, v každém městě a v každém regionu žijí lidé se schopnostmi a zdroji, které v současném ekonomickém systému nejsou využity, avšak po jejich schopnostech a zdrojích existuje poptávka. Výměnná síť inzerující přes noviny, databanky, rozhlas či jiné prostředky, poskytuje lidem šanci vzájemně se o tyto dovednosti dělit a obohacovat život komunity v pravém slova smyslu, mimo existující peněžní systém.

Ze všech výměnných modelů je nejrozšířenější právě systém LET. Ve Spojených státech, Austrálii, Evropě, Novém Zélandu a mnoha dalších zemích fungují stovky LET

systemů. První z nich založil v lednu 1983 Michael Linton, a to v Comox Valley, Vancouver Island, Britská Columbia, Kanada. V roce 1990 měla organizace okolo 600 členů s ročním obratem \$ 325,000 "zelených" dolarů. Tyto zelené dolary jsou platební jednotkou pro LETS a rovnají se hodnotě normálního kanadského dolaru.

To, co je člověk ochoten zaplatit za nějaké zboží či službu, se připíše na účet toho, kdo ji vykonává a odečte se z účtu osoby, která si tuto službu kupuje. Ani za kredit ani za Debet se neplatí žádné úroky. Vzhledem k tomu, že hodnota normální clearingové jednotky - zeleného dolaru - se rovná kanadskému dolaru, inflace funguje jako cirkulační kontrola, protože nevyužité kredity se devalvují procentem inflace. Protože každý je zodpovědný za dluhy kooperativy, jmenovitě za nevyrované dluhy, je důležité, aby se lidé vzájemně znali a učili se důvěřovat si.

Omezování systému LET na lokalitu má smysl při startu programu, dokud se lidé nenaučí větší odpovědnosti, kterou systém vyžaduje. Bohužel zelenými dolary není možné platit daně. Pokud by tyto platby byly možné, pak místní samospráva či okres se mohly stát partnery LET systému a mnohé investice financovat zelenými dolary.

Výhody jsou zřejmé: místní lidé se stávají bohatší a stát či obecní úřad získává přístup k programu vytváření neuvěřitelně levných pracovních příležitostí. Z legálního hlediska LETS neporušuje etablovaný právní systém ve většině zemí, ani nezasahuje do monopolu státu tisknout peníze, protože prakticky nejde o nic jiného než místní např. výměnný klub nebo clearingový systém. LETS vyplňuje mezeru na trhu vytvořenou ekonomickým systémem, který ustavičně vyhledává pro svou produkci co nejlevnější lokality, přičemž ničí lokální autonomní ekonomické struktury. Je pravda, že trh volného obchodu z toho má prospěch a že toto přispělo k prosperitě, které se dnes těší v mnoha zemích světa. Na druhé straně je také pravda, že tato prosperita byla vytvořena na úkor obyvatel v takzvaných zemích s nízkými mzdami a na úkor neobnovitelných energetických zdrojů a stability regionálních ekonomických struktur. Proto je důležité obnovovat lokální a regionální ekonomiku. Před ekonomickými výkyvy světového trhu je možné se chránit pouze pokud domácí ekonomika regionu nebo lokality bude působit jako stabilní komplementární systém v rovnováze s globální výměnou zboží. Čím silnější je celý ekonomický systém, tím silnější mohou být jeho individuální složky.

V tomto ohledu LETS je lokálně založená odpověď na systém moci velkých korporací a státního monopolu, který se pro malé politické a ekonomické struktury stal silně problematický. Systém LET je imunní před lokálními nebo mezinárodními recesemi, úroky z dluhů, krádežemi a nedostatkem peněz. Světový peněžní systém se může zhroutit; dolar či jiná měna mohou ztratit svou hodnotu, nezaměstnanost může vzrůst, ale zelený dolar stále bude fungovat, protože je na sto procent garantovaný prací a zbožím a funguje pouze tehdy, když lidé spolupracují v přímé výměně. Jeho hlavní přednost spočívá v tom, že jej nelze používat na spekulaci, ani jednostranné obohacení. Přednost LETS spočívá v tom, že je omezen pouze časem a energií osoby, která je připravena investovat. Tyto rysy mohou být rozhodujícím kritériem pro zavedení a široké uplatnění systému LET když úroky vyskočí nahoru a peněz je nedostatek. Zkušenost ukazuje, že lidé, kteří jsou vyloučeni z normálního ekonomického systému, mohou uplatnit své talenty, když se zapojí do systému LET. Práce na částečný úvazek placené podle počtu hodin počínaje baby sittingem, péčí o děti, prací na zahradě, mytím oken, zavařováním, jarním úklidem, to vše jsou příklady prací prováděné v

rámci systému LET.

Zpočátku LETS narazil na silnou opozici. Levice ho považovala za spiknutí pravice a pro pravici představoval téměř pokus o komunistický převrat. Někteří podnikatelé si mysleli, že je to trik, jak je obrat o peníze. Muži byli podezřívavější, ale ženy byly mnohem pragmatičtější. "Uvidíme, jestli nám to bude fungovat, a pokud bude, pak proč bychom v tom nepokračovali? " Většina členů byla fascinovaná, protože systém byl snadno pochopitelný a také proto, že obsahoval samoregulační růstový potenciál, který závisí na počtu transakcí, které systém dokáže absorbovat.

LETS lze snadno kombinovat s existujícím peněžním systémem. Původ zelených dolarů je zcela decentralizovaný a už od své nejnižší úrovně souvisí s kreativitou těch, kteří je dokážou vydělat. Protože zelené dolary nemohou opustit lokalitu a být použity na koupi japonských aut či obleků z Hong Kongu, každá obchodní transakce povzbuzuje rozvoj lokálních zdrojů. Nezaměstnaná matka v Courtney vyjádřila svou spokojenost slovy: "... dává mi to pocit, že něco dělám pro komunitu, protože vždy, když za zelené dolary něco kupuji, někomu tím pomáhám zlepšit jeho finanční situaci. "

SÍŤ WIR A PODOBNÁ SDRUŽENÍ

Švýcarsko má již od roku 1934 celostátní rozvětvenou výměnnou síť, jejíž cílem je poskytovat firmám přiměřené úvěry a pomáhat svým členům dosahovat vyšší obrat a zisk. WIR (zkratka "Wirtschaft" = ekonomika v němčině) byl založen sympatizanty Systému svobodných peněz, takzvanými "Freiwirte" (svobodní ekonomové). Jako výměnný kruh WIR funguje na téže bázi jako systém LET a podobně jako barterové kluby: bezhotovostní clearingový systém je centrálně řízen, přičemž hotovostní výběr vkladů není možný, takže úvěry mohou být bezúročné.

V roce 1990 měl WIR asi 53 730 členů, 16 788 oficiálních účtů a půlroční obrat ve výši zhruba 0,8 miliardy WIR, jak se tato jednotka nazývá. Platební jednotka WIR má stejnou hodnotu jako švýcarský frank. Protože na to, aby peníze WIR fungovaly, potřebují informace, díky kterým dokáže spojovat nabídku s poptávkou, administrativní skupina vydává měsíční magazín i tři katalogy každý rok, kde jsou uvedeny produkty a služby nabízené v rámci systému.

WIR definuje sebe zcela otevřeně jako podpůrný systém pro středně velké firmy v konkurenci se silnými a velkými společnostmi, přičemž jim pomáhá i v zápase se stále větší a dotíravější státní byrokracií. Organizace má podobnou strukturu jako banka, s centrálou v Basileji, sedm regionálních poboček v celém Švýcarsku a personál v počtu stodeset pracovníků. Platby se provádějí na formulářích podobných bankovním šekům, kreditními kartami a bankovními formuláři. Všechny transakce jsou připisovány ústředím buď k dobru nebo k tíži. Úspory nepřinášejí úroky a půjčky jsou poskytovány pouze za minimální poplatek. Peníze jsou "vytvářeny" při transakci, podobně jako to bylo popsáno u systému LET. Rozdíl v tomto případě spočívá v tom, že je to systém celostátní a že je omezen na firmy. V roce 1990 náklady organizace WIR byly kryté čtvrtletním členstvím ve výši 8 švýcarských franků plus náklady ve výši 0,6 - 0,8% za každou transakci.

Navzdory téměř 60 letému úspěchu tohoto systému ve Švýcarsku, systém kooperativního barteru nebyl v takové míře uplatněn v žádné jiné evropské zemi. Existuje pro to několik důvodů. V Německu v roce 1934, po nesčetných "clearingových domech", "clearingových společnostech" a "výměnných bankách" organizovaných na základě principů WIR v době, kdy už tento systém přitáhl mnoho obyčejných lidí, byla vytvořena vyšetřovací komise vedená tehdejším prezidentem Německé centrální banky Schachtem, která prosadila znění zákona zakazujícího "zneužívání" systému bezhotovostních plateb. Paragraf 3 tohoto zákona stanoví, že každý clearingový systém musí umožňovat výběr hotovosti. Toto byl úder pro výměnné kroužky. Po této legální porážce a navzdory mnoha těžkostem nikdo neočekával, že obchodní barterový klub bude založen právě ve Frankfurtu nad Mohanem, hlavním bankovním centru Německé spolkové republiky. "Barterová a informační" (BCI) skupina, i když její služby byly mnohem dražší než WIR. Místo ročního poplatku 32 SFR (přibližně 18 USD) BCI v prvním roce účtuje 480,- DM (přibližně 300 USD). Na rozdíl od 0,6 až 0,8% za transakce, které počítá WIR, BCI účtuje za každou transakci 1 až 2%.

Skupina BCI není podle německých zákonů považována za banku, protože obchoduje pouze se zbožím a výměnou služeb, přičemž peníze používá pouze na výpočet hodnoty transakcí. Její obrat v roce 1990 byl 102 000 000 DM, z čehož 30 milionů byly barterové poplatky. Na rozdíl od WIR, BCI má konzultační oddělení poskytující rady svým klientům a zajišťuje, aby společnosti neměly příliš dlouho negativní bilanci. Po 12 měsících účty, které jsou v minusu, musí být vyrovnané. To umožňuje těm, kteří jsou v plusu a chtějí opustit systém, aby po uplynutí 6 měsíců, a to pouze tehdy, když opouštějí, jim bylo vyplaceno v německých markách. Touto vlastností překonává problém směnitelnosti na hotovost i problém nekonvertibility švýcarské měny WIR na švýcarské franky a problémy s členy, kteří už nechťejí být součástí systému, ale nemohou z něj vyjít, protože mají vysoké vklady, protože v rámci systému poskytovali druhým služby a zboží.

DTUŽSTEVNÍ BANKY J.A.K VE ŠVÉDSKU

J.A.K je dánská zkratka půdy (Jordi), práce (arbejde) a kapitálu (kapitál), a je to název hnutí, které vzniklo ve třicátých letech 20. století. V té době většina dánských farmářů byla těžce zadlužená a i když jejich farmy byly produktivní, nebyly schopny dále fungovat. Proto farmáři spolu s obchodníky a výrobci založili svou vlastní bezúročnou měnu a vlastní bankovní systém. Brzy jim bylo jasné, že díky novému systému by jejich farmy mohly být znovu ziskové. Ze strachu, že by se nová měna začala rychle šířit, dánská vláda v letech 1934 až 1938 tuto novou měnu zakázala. Dnes dánské a švédské systémy (byly obnoveny v šedesátých a sedmdesátých letech 20. století) jsou ve své podstatě podobné a nabízejí stejné výhody při půjčkách, liší se pouze organizačními metodami. V Dánsku fungují malé J.A.K banky, které nabízejí standardní služby. Ve Švédsku systém funguje prostřednictvím poštovní bankovní služby. Dlouhodobým sociálním a politickým cílem kooperativy J.A.K je udělat úrok nepotřebným, takže ekonomika by mohla fungovat v rovnováze s přírodou, bez inflace a nezaměstnanosti. Členové družstva žijí po celé zemi.

V roce 1991 švédská skupina J.A.K měla 3 900 členů a celkový obrat 34 milionů švédských korun (zhruba 15 milionů USD). Už v roce 1993 počet členů stoupl na 38 000 a obrat na 600 milionů švédských korun. Protože každý spoří nejméně tolik, kolik si ostatní

půjčují, je zřejmé, že celkový systém se udržuje v rovnováze.

**COMPARISON BETWEEN LOANS IN THE
J.A.K. SYSTEMS AND THE NORMAL BANK,
EXAMPLE I**

	JAK	Bank
Amount saved monthly in SEK	500	500
Savings period in months	12	12
Total amount saved in SEK	6,000	6,000
Interest earned (10% bank) in SEK	0	325
Less tax in SEK	0	-97
Accessible funds in SEK	6,000	6,228
Loan amount in SEK	12,000	11,336
Loan costs deducted at disbursement	-636	-200
Amounts available in SEK	17,364	17,364
Interest (14% bank) in SEK	0	2,741
Net costs after deductions in SEK	445	1,191
Service charges, organization in SEK	0	380
Total costs in SEK	445	2,299
Effective loan rate of interest % p.a.	3.4	16.1
Quarterly installments in SEK	1,000	776-1,133*
Savings during repayment in SEK	834	0
Quarterly payments in SEK (611.33 SEK monthly with JAK)	1,834	1,188
Quarterly payments after tax deduction (average)	1,818	1,120
Repayment period in months	36	36
Payment to borrower 39 months after loan disbursement in SEK (12 x 834 SEK with JAK)	10,008	0

**Amortization payment varies during the period of amortization for an installment credit.
Source: Per Almgren, "J.A.K. - An Interest-Free Savings and Loan Association in Sweden," Tumba, 1990.*

Obr. 19

COMPARISON BETWEEN LOANS IN THE
J.A.K. SYSTEMS AND THE NORMAL BANK,
EXAMPLE 2

	JAK	Bank
Amount saved monthly in SEK	2,000	2,000
Savings period in months	72	72
Total amount saved in SEK	144,000	144,000
Interest earned (10% bank) in SEK	0	48,840
Less tax in SEK	0	-14,651
Accessible funds in SEK	144,000	178,189
Loan amount in SEK	308,000	221,651
Loan costs deducted at disbursement	-52,360	-200
Amounts available in SEK	399,640	399,640
Interest (13% bank) in SEK	0	465,319
Net costs after deductions in SEK	36,652	327,273
Service charges, organization in SEK	0	1,550
Total costs in SEK	36,652	327,273
Effective loan rate of interest % p.a.	1.7	13.1
Quarterly installments in SEK	3,423	429-7,133*
Savings during repayment in SEK	2,995	0
Quarterly payments in SEK (2,139.33 SEK monthly with JAK)	6,418	7,648
Quarterly payments after tax deduction (average)	6,011	6,114
Repayment period in months	270	270
Payment to borrower 273 months after loan disbursement in SEK (90 x 2,995 SEK with JAK)	269,550	0

*Amortization payment varies during the period of amortization for an installment credit.
Summary: JAK financing gives lower total costs, often lower or equally large monthly payments, and more left over afterwards.

Obr. 20

Na obr. 19 a 20 jsou uvedeny dva příklady půjček v různé výšce a porovnávající bankovní půjčky s půjčkami JAK za totéž období. (33) Je zřejmé, že každý je na tom lépe, když vzájemné spoření a půjčování není zatíženo úroky. Účast v systému JAK, až do totální výše půjčky má bezpochyby význam. Někteří lidé dobrovolně šetří víc, než jsou povinni, čímž umožňují těm, kteří potřebují půjčku, aby si půjčili dříve, než našetří.

Avšak lidé, kteří chtějí pouze spořit, ztrácejí (kvůli inflaci) a proto se pouze zřídkakdy účastní. Dva příklady uvedené na obr. 19 a 20 obsahují malou krátkodobou půjčku a větší, dlouhodobou půjčku. Všechny částky jsou ve švédských korunách (SEK). PŘÍKLAD 1: Půjčka ve výši 17 000 SEK na tři roky při skutečných nákladech 3.4% je stále výrazně levnější než stejná bankovní půjčka při 16.1%. PŘÍKLAD 2: Větší úvěr 399 640 SEK by však stál 1.7% na 20 let v porovnání s průměrnými bankovními náklady 13,1%. V obou případech na konci stanovené splatnosti půjčky vypůjčovatelé mají nejenže lepší

podmínky, ale navíc slušné úspory ve výši 60% půjčky.

V lednu 1990 Ministerstvo pro islámské záležitosti v Kuvajtu potvrdilo, že princip systému JAK je kompatibilní s ekonomickými principy islámu. Od té doby podstatná část členů jaku pochází z arabského světa.

Z legálního hlediska je JAK systém možný ve Švédsku, protože tam registrovaná sdružení mají povoleno uchovávat a spravovat vklady a transakce.

VÝHODY A NEVÝHODY ALTERNATIVNÍCH PENĚZ A KREDITNÍCH SYSTÉMŮ

Výměnné kroužky, barterové kluby a spořitelní a úvěrová sdružení jsou zárodky nové ekonomiky, protože nabízejí výhody svým členům, protože jinak by je asi nikdo nevyužíval. Ve Spojených státech se každoročně provádí např. výměnný obchod v objemu 2 miliardy USD. Berouce v úvahu rostoucí počet transakcí založených na barteru mezi východní a západní Evropou i průmyslovými a rozvojovými zeměmi, odhaduje se, že 10 až 30% světového obchodu probíhá ve formě barteru. Všude barter umožňuje realizovat objem obchodu, který by v rámci normálního peněžního systému nebyl možný. Hlavní rysy všech výměnných nebo barterových systémů jsou si velmi podobné:

Členové mají veden účet v centrální evidenci.

Účty jsou vedeny ve fiktivních clearingových jednotkách (zelené dolary, WIR, a pod.) a jejich hodnota je identická s národní měnou. Povoleno je přečerpání do určité výše a členové v plusu se prakticky stávají půjčovatelé.

Ti, kteří jsou v plusu, nedostávají žádné úroky, půjčky jsou bezúročné nebo (v porovnání s úroky na trhu) jsou zatíženy jen velmi nízkým úrokem.

Hotovostní vklady jsou někdy povoleny, výběry v hotovosti většinou nejsou povoleny, nebo jsou omezeny.

Členové informují ústředí o transakcích telefonicky, písemně nebo elektronickou poštou. Ústředí spravuje všechny úhrady a je placeno z ročních příspěvků resp. z poplatku za každou transakci. Účastníci si sami stanovují cenu clearingové jednotky. Ústředí může požadovat rezervu na krytí půjčky před ztrátou a pro případy zneužití, je odpovědné za koordinaci a informování členů o potřebách úvěru a půjčování.

Je zbytečné zdůrazňovat, že barterovým a výměnným systémům na lokální, národní či mezinárodní úrovni výrazně prospěly nové informační technologie. Svobodnou výměnu zboží a služeb, jak si ji představovali Gesell a Proudhon, lze mnohem snadněji realizovat nyní, kdy informace rychle dostávají na kterékoliv místo ve světě. Důležité je pochopit, že barterové kluby obrazejí naruby současné bankovní principy. Odměňují ty, kteří vyměňují zboží a služby za bezúročné peníze a postihují ty, kteří sedí na svých přebytečných penězích. Nevyplatí se držet si zelené dolary či WIR na účtu, protože z toho se nedají vytlouct žádné úroky. Když skupina používající např. výměnný systém je striktně tržní, pak její ekonomický mikrokosmos bude fungovat dobře. Ekonomika sestávající ze

stovky decentralizovaných barterových klubů by musela platit pouze náklady na clearing a informace bez obrovské úrokové zátěže.

Zkušenosti ukazují, že nadměrné půjčování, tj. dlouhodobý minusový stav na účtu, může být právě tak nebezpečné jako vysoké úspory, tj. dlouhodobý plusový stav. Aby se tomu předešlo, může se stanovit termín, který by nutil lidi, aby vyrovnávali svůj minusový stav například tím, že po roce by tuto částku složili v řádné měně například na účet důvěry, kde by tyto peníze byly dokud by se účet nedostal do plusu.

Aby se tomu předešlo, zavedl by se tzv. parkovací poplatek, jehož cílem by bylo povzbudit lidi, aby tak nelpěli na svých úsporách. Mnohé výměnné kluby mají tendenci ke stagnaci, protože příliš mnoho členů příliš šetří. LET systém v Comox Valley a jiných lokalitách se dostali do tohoto bodu a začali stagnovat, jakmile zmizely možnosti smysluplné investice. Ekonomické aktivity by však ožily, jakmile úvěr bude členům přístupný. Proto výměna by měla být spojena s bankovní službou. Aby se zjednodušily bankovní procedury pro ty, kteří mají velké kreditní přebytky a aby usnadnili jednání pro zájemce o úvěry, bylo by možné poskytovat úvěry v zelených dolarech (nebo příslušné barterové jednotce). Velká rizika by musela být náležitě zajištěna, kryta rizikovými prémie a vyvážena pozitivním stavem kreditu.

Odměnou pro jednotlivce, který spoří, by nebyly peníze navíc nebo úroky, ale spíše možnost zachovat si své peníze bez ztráty na spořicímu účtu. V tomto ohledu parkovací poplatek jako cirkulační stimul poskytuje systému podobný impuls jako úrok. To, co zmizí, jsou mnohonásobné splátky úvěrů a s nimi spjatý nezdravý ekonomický růst a jednostranné výhody vyplývající z úroků pro věřitele peněz, jak je dnes známe.

Je třeba zmínit se o dvou důležitých problémech:

(1) Prvním jsou daňové úniky. Ty představovaly hlavní problém mezi obchodními barterové kluby ve Spojených státech před několika lety. Výsledkem bylo schválení legislativy, která umožňovala daňovým úředníkům kontrolovat účty členů barterových klubů. (2) To vede k druhému problému, a tím je právo na soukromí. Dokonalý centrální zúčtovací systém by nejenže byl ideálním nástrojem ekonomických transakcí bez ohromného zatížení úroky, ale také ideálním kontrolním systémem pro totalitní vládu. Takový dokonalý kvantitativní a kvalitativní informační systém by byl snem "sociálních plánovačů" na Východě i Západě. Už v roce 1897 Solvay navrhoval bezhotovostní ekonomiku založenou na centrálních účtech, ve kterých by byl zaznamenáván každý pohyb v životě lidí poskytující přehled jejich aktivit a vztahů. V 19. století bylo technicky nemožné zvládnout množství informací pro takový projekt, ale (jak všichni víme) za poslední desetiletí se situace dramaticky změnila. Bezhotovostní peněžní systém má v sobě zabudovanou potenciální možnost kontroly činnosti každého člověka prostřednictvím záznamů o všech transakcích na jeho bankovních účtech. Měli bychom si být vědomi toho, že státní monopol spolu s totálním bezhotovostním peněžním systémem by mohl být velmi nebezpečný pro naši osobní svobodu.

Stručné shrnutí mého návrhu:

Kombinace výměnného kroužku jako je systém LET nebo WIR se spořitelními a

úvěrovými sdruženími jako je systém JAK, ale založeným na parkovacím poplatku nebo cirkulačním stimulu s cílem pomoci všem potřebným transakcím, dnes neexistuje, i když by bylo snadné ho prakticky zrealizovat spojením dlouholetých praktických zkušeností obou těchto systémů. Takto by vznikl peněžní systém osvobozený od úroků, který by poskytoval všechny možnosti běžného peněžního systému:

- (1) Výměna
- (2) Půjčování
- (3) Spoření

Různé pokusy s alternativními peněžními systémy mají význam z politického hlediska, protože pomáhají pochopit, jak fungují peníze a jaký mají účel v našem životě. Praktické zkušenosti jsou důležité, protože povzbuzují lidi, aby podnikali kroky vedoucí ke změně na širší bázi. Dosud však ani jeden z těchto pokusů nezměnil hlavní problémy peněžního systému ve světové ekonomice. Proto jednou z našich nejvyšších politických priorit spravedlivého světa by mělo být zavedení fundamentální změny peněžního systému na národní a mezinárodní úrovni

REFERENCE:

- (1) Diese Zahl stammt von Eckhard Eilers, Rastede, 1985
- (2) Eilers, ibid (bei dem zuvor genannten Verfasser und Werk)

- (3) Spiegel Interview mit Alfred Herrhausen "Ich sehe die Risiken ganz genau", Spiegel Nr. 25, Hamburg 1987, S. 59
- (4) Helmut Creutz, "Wachstum bis zum Crash", Schriftenreihe zum Thema Geld, Heft Nr. 4, S.2
- (5) Dieter Suhr, Geld ohne Mehrwert - Entlastung der Marktwirtschaft von monetären Transaktionskosten, Fritz Knapp Verlag, Frankfurt/Main, 1983
- (6) Silvio Gesell, Die natürliche Wirtschaftsordnung, Rudolf Zitzmann Verlag, Lauf bei Nürnberg, (9. Aufl. 1949), S. 235-252
- (7) Gesell, *ibid*
- (8) Dieter Suhr, The Capitalistic Cost-Benefit Structure of Money - An Analysis of Money's Structural Nonneutrality and its Effects on the Economy (Die kapitalistische Kosten-Nutzen Struktur des Geldes - Eine Analyse der strukturellen Nichtneutralität des Geldes und ihrer Auswirkungen auf die Wirtschaft.), Springer Verlag, Heidelberg, 1989
- (9) Werner Onken, "Ein vergessenes Kapitel der Wirtschaftsgeschichte: Schwanenkirchen, Wörgl und andere Freigeldexperimente", Zeitschrift für Sozialökonomie, Nr. 58/59, Mai 1983, S. 3-20
- (10) Fritz Schwarz, Das Experiment von Wörgl, Genossenschaft Verlag, Bern, 1952
- (11) Schwarz, *ibid*
- (12) Hans R.L. Cohnsen, "The Stamp Script Movement in the U.S.A." in Suhr, *op. cit.*, S. 113-116
- (13) Hans R. L. Cohnsen, "The Stamp Script Movement in the U.S.A." *ibid.*, S. 116
- (14) Yoshito Otani, Ausweg, Band 3, "Die Bodenfrage und ihre Lösung", Arrow Verlag Hamburg, 1981, S. 18-20
- (15) Henry George, Progress and Poverty, San Francisco, 1879, S. 169-175
- (16) Gesell, *op. cit.*, S. 77-122
- (17) Otani, *op. cit.*, S. 29-40
- (18) Pierre Fornallaz, Die Ökologische Wirtschaft, AT Verlag, Stuttgart, 1986
- (19) Hermann Laistner, Ökologische Marktwirtschaft, Verlag Max Huber, Ismaning, 1986
- (20) Klaus von Dohnanyi (Hrsg.), Notenbankkredite an den Staat?, Beiträge und Stellungnahmen zu dem Vorschlag, öffentliche Investitionen mit zins- und tilgungsfreien Notenbankkrediten zu finanzieren, Nomos, Baden-Baden, 1986, S. 137-138 u. S.139
- (21) UN World Commission on Environment and Development, Our Common Future, Oxford University Press, 1987, S. 5-7
- (22) Spiegel Interview mit Alfred Herrhausen, *op. cit.*, S. 59

- (23) John Maynard Keynes, *The General Theory of Employment, Interest and Money*, London, 1936, (Neuaufgabe 1967), S. 355
- (24) John L. King, *On The Brink of Great Depression II, Future Economic Trends*, Goleta, Ca., 1987, S. 36
- (25) Ravi Batra, *The Great Depression of 1990*, Dell, New York, 1985
- (26) John L. King, *How to Profit from the Next Great Depression*, New American Library, New York, 1988
- (27) Aachener Nachrichten, 29.5.85
- (28) "Das Streiflicht", *Süddeutsche Zeitung*, Nr. 217, 43. Jahrgang, München, 22. Sept. 1987, S.1
- (29) "Dreister Bruch", *Spiegel* Nr. 29, Hamburg, 1989, S. 161
- (30) Werner Rosenberger, "Und die Antwort....." *Evolution* Nr. 2, Feb. 1990, S.2
- (31) Appell an das Ökumenische Konzil, Dokumentation zur Eingabe katholischer Laien an die Kommission für das Laien-Apostolat betr. Fragen der religiösen und sozialen Aktion zur Vorbereitung des von S. H. Papst Johannes XXIII einberufenen Ökumenischen Konzils zu Rom 1962, III. Teil: "Verdammter Wucher - Damnata Usura". Abschnitt 1. Der Zins im Urteil der Bibel und der Jahrtausende, S. 2
- (32) *ibid*
- (33) Josef Hüwe nach dem Großen Griechisch-Deutschen Wörterbuch von Menge-Grüthling
- (34) Roland Geitmann, "Bibel, Kirchen und Zinswirtschaft", *Zeitschrift für Sozialökonomie*, 80, 1989, S.19
- (35) Günter Fabiunke, *Martin Luther als Nationalökonom*, 1963, S. 229, zitiert in Roland Geitmann, *op. cit.* S. 21
- (36) Geitmann, *op. cit.*, S. 21
- (37) Leonardo Boff, Bruno Kern, Andreas Müller, *Werkbuch: Theologie der Befreiung, Anliegen Streitpunkte Personen*, Patmos, Düsseldorf, 1988, S. 89-97
- (38) *Weltwirtschaftswoche*, Nr. 4, 1984, S. 23
- (39) Margrit und Declan Kennedy, *Permakultur oder die Wiederaufforstung des Garten Edens*", *Arch+*, Mai 1982, S. 18-24
- (40) Dieter Suhr, *Geld ohne Mehrwert*, *op. cit.*, 1983
- (41) Gesell, *op. cit.*
- (42) Helmut Creutz, "Einkünfte aus Bodenbesitz und ihre Verwendung als Lohn für Erziehungsarbeit", *Schriftenreihe zum Thema Geld und Boden*, Heft 67, 1989, S. 13

- (43) Margrit Kennedy, "Frauen tragen die größte Last", in Rüdiger Lutz (Hrsg.), Frauenzukünfte, Öko-Log-Buch 3, Beltz, Weinheim, 1984, S. 64-71
- (44) Gesell, op. cit., S. 213-234
- (45) Suhr, The Capitalistic Cost-Benefit Structure of Money, op. cit., S. 83-91
- (46) Hans R. L. Cahrssen, "Fragile Money" in The New Outlook, Sept. 1933, S. 40
- (47) Josef Hüwe, "Wirtschaft und Krieg", Schriftenreihe KONWO-Initiative, 1989, S. 1
- (48) Silvio Gesell, Leserbrief, Zeitung am Mittag, Berlin, 1918
- (49) Guy Dauncey, After the Crash - The Emergence of the Rainbow Economy, Green Print, Hants 1988, S. 52-69
- (50) Werner Onken, op. cit.
- (51) Hazel Henderson, quoted in Jennifer Fletcher, "Ethical Investment" in International Permaculture Journal, Permaculture International Ltd., Sydney, Australia, 1988, S. 38
- (52) Robert Schwartz, quoted in ibid., S. 39
- (53) A.S. Timoschenko, quoted in UN World Commission on Environment and Development, op. cit., S. 294

Překlad ze Slovenského jazyka: JP